

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Obor: Právo a právní věda

**Vypořádání společného jmění manželů
podle současné právní úpravy**

Diplomová práce

Autor: Radomil Macek

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Josef Salač, Ph. D.

Praha 2015/2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 2016

.....

Radomil Macek

Poděkování

Tímto chci poděkovat doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph.D., za ochotu, pomoc a vstřícnost při psaní diplomové práce. Zároveň bych chtěl poděkovat svým rodičům a celé advokátní kanceláři AK Macek za cenné zkušenosti, které byly nezbytné pro mou tvorbu, stejně jako rady a materiály, které mi celý kolektiv kanceláře během období psaní této práce poskytl.

Obsah

Úvod	1
I Obecná část.....	3
1. Stručná historie předchozí úpravy společného jmění manželů	3
1.1 Výčet právních předpisů, upravujících majetkové společenství manželů a jejich významnějších novel	3
1.2 Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb.....	4
1.3 Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.	7
2. Právní skutečnosti relevantní při vypořádání SJM (výklad pojmů)	16
2.1 Věc, vznik věci	16
2.2 Věci movité/nemovité.....	19
2.3 Hodnota věci, obvyklá cena a datum jejího určení při vypořádání SJM	19
2.4 Lhůty a doby, rozhodný den vypořádání.....	20
2.5 Obvyklé vybavení domácnosti	23
2.6 Investice ze společného na oddělený majetek jednoho z manželů	24
2.7 Vnos.....	25
2.8 Nárokovatelný podíl.....	27
II Zvláštní část.....	28
1. Přehled zásadních změn.....	28
1.1 Rozsah SJM.....	28
1.2 Dar	32
1.3 Zisk	33
2. Vypořádání společného jmění manželů.....	37
2.1 Formy vypořádání SJM před rozvodem a po rozvodu manželství	37
2.2 Parita a disparita podílů	39
2.3 Kritéria disparity.....	40
2.4 Investice a vnosi: posouzení předchozí a současné úpravy z pozice zákonné úpravy a judikatury, redukce	42
2.5 Valorizace investic a vnosů	43
3. Příklady vypořádání.....	47
4. Příklady judikatury týkající se vypořádání SJM	49
Závěrečné shrnutí	52
Seznam zkratk	56

Seznam literatury	57
Seznam příloh.....	60
Přílohy	61
Resumé.....	68
Abstract.....	69
Název diplomové práce v anglickém jazyce	70
Klíčová slova	70
Key Words	70

Úvod

Moje diplomová práce si vytkla za cíl zabývat se největšími změnami, které do úpravy společného jmění manželů přinesl Nový občanský zákoník, a to v kontextu s úpravou předchozí. Svou diplomovou práci jsem rozdělil do dvou hlavních na sebe navazujících celků, které jsem označil jako Obecná část, a Zvláštní část. Důvodem tohoto postupu je snaha o vymezení základního rámce právní úpravy a jeho kontextu ve spojení s novelou Občanského zákoníku účinnou od 1. 1. 2014.

V Obecné části práce se proto nejprve zabývám popisem historického vývoje posuzovaného majetkového společenství, a to z hlediska aspektů, které jsou pro zvolené téma diplomové práce významné – tj. z hlediska rozsahu SJM, možnosti jeho limitace a dále z pozice jeho vypořádání. Domnívám se, že tento historický úvod mi pomůže vytvořit předpoklady k vytknutí a zvýraznění otázek, které mne v souvislostech SJM nejvíce zajímají a budu se jimi poté podrobně zabývat ve Zvláštní části své práce. Do Obecné části pak dále patří výklad některých pojmů, které se vypořádání SJM velkou měrou dotýkají, jako je pojem věci, její hodnota, obvyklé vybavení domácnosti, lhůty a doby, následky včasného neuplatnění nároku apod.

Zvláštní část mé diplomové práce představuje její hlavní náplň. V návaznosti na předchozí Obecnou část jsem si vytkl za cíl provést v ní zejména úplný přehled změn, který OZ v právní úpravě SJM přinesl. Ve vztahu k předmětu mé práce většinu z nich podrobně procházím a konfrontuji s dosavadní právní úpravou. V případech, kdy je ze strany OZ provedena úprava zcela nová, která nemá oporu ani v dosavadní judikatuře, snažím se naznačit problematiku, která může v praxi s aplikací jednotlivých ustanovení nastat a předpokládat vývoj soudní praxe při posuzování těchto otázek. Nejvíce je tato otázka akcentována v případě nové úpravy valorizace vnosů a investic.

Ve Zvláštní části dále považuji za náležité provést praktické ukázky způsobu vypořádání SJM, a to jak podle nové, tak předchozí právní úpravy. Právě na těchto případech se snažím prezentovat vzniklé rozdíly v právní úpravě a obtížnost při uplatnění některých nových ustanovení OZ. Obsah Zvláštní části bych nepovažoval za úplný, pokud bych v její poslední části neuvedl příklady rozsáhlé judikatury, která se daného tématu dotýká.

Celkově lze tedy uvést, že jsem si ve své diplomové práci dal za cíl zhodnotit společné jmění manželů v jeho historickém kontextu a v návaznosti na to provést zhodnocení současné právní úpravy tohoto majetkového institutu jak z pozice teorie, praxe, i z hlediska úvah de lege ferenda.

I Obecná část

1. Stručná historie předchozí úpravy společného jmění manželů

Z hlediska předmětu zadání své diplomové práce považuji za náležité provést v její úvodní části nástin vývoje právní úpravy majetkového společenství manželů od roku 1949 do dnešní doby. Jde o to, že režim tohoto společenství sice v průběhu doby doznal v jednotlivostech velkých změn, na druhé straně však základ manželského majetkového vztahu zůstal do velké míry neměnný. Z tohoto důvodu zůstává aktuální celá řada judikátů, která lze konec konců najít i v komentářích k novému Občanskému zákoníku. Domnívám se proto, že před detailním rozbořem současné právní úpravy nebude na škodu, pokud se nyní pokusím provést stručné konstatování úpravy, která té současné předcházela. Protože však není účelem mé práce provádět detailní historický exkurs ohledně celkové rozsáhlé úpravy všech majetkových vztahů mezi manžely, soustředím se v této části své diplomové práce pouze na otázky, které považuji pro její další kontext za významné.

Jedná se o konstatování vývoje právní úpravy těchto základních otázek majetkového společenství manželů v těchto aspektech:

- a) rozsah majetkového společenství
- b) možnost úpravy rozsahu dohodou mezi manžely
- c) způsob vypořádání majetkového společenství

1.1 Výčet právních předpisů, upravujících majetkové společenství manželů a jejich významnějších novel

Lze konstatovat, že pro sledované období jsou z hlediska právní úpravy majetkového společenství manželů, bezpodílového spoluvlastnictví a společného jmění manželů významné tyto právní předpisy a jejich novely:

- Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb.
- Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.
- Novela Občanského zákoníku provedená zákonem č. 131/1982 Sb.
- Novela Občanského zákoníku provedená zákonem č. 509/1991 Sb.
- Novela Občanského zákoníku provedená zákonem č. 91/1998 Sb.

1.2 Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb.

Zákon o právu rodinném, jenž nabyt účinnosti 1. 1. 1950, s sebou přinesl značné změny co do úpravy majetkových práv mezi manželi. Důvodem přijetí této nové úpravy bylo podle důvodové zprávy zamezení situacím, kdy se jeden manžel podřizoval manželé druhému, tedy zamezení ekonomické dominance v manželském vztahu. Vytyčení zákonných mantinelů mělo potírat osobní nerovnosti z důvodů nerovností ekonomických a nastolit harmonii v manželském vztahu. Hlavní změnou bylo zavedení institutu zákonného majetkového společenství manželů. Oproti úpravě majetkových vztahů mezi manželi podle Obecného občanského zákoníku z roku 1811 byla úprava zcela odlišná a z volné úpravy se stala úprava komplexní a rigidní. Do té doby Obecný občanský zákoník povoloval 2 režimy majetkových vztahů mezi manželi. Režim převládající stál na principu odděleného majetku. Tento režim majetkové vztahy nijak neupravoval a vznik manželství neměl na tyto vztahy žádný vliv. Druhý režim, který se společnému jmění manželů, jak ho známe dnes, podobá více, nebyl ve své době hojně používán. Obecný občanský zákoník umožňoval manželům smluvně založit takzvané společenství statků (upraveno v §1233 Obecného občanského zákoníku)¹

Nově upravené majetkové poměry mezi manželi podle Zákona o právu rodinném vznikaly již uzavřením manželství, tedy ex lege. Vznik majetkového společenství tedy nově nezávisel na uzavření smlouvy mezi manželi. Odchýlení od principu dobrovolnosti mělo přinést právní jistotu a komplexnost úpravy. Ve vztahu k předcházející úpravě postupoval Zákon o právu rodinném následovně: majetek nabytý za doby manželství před nabytím účinnosti Zákona o právu rodinném, tedy majetek nabytý před 1. 1.

¹ Dvořák, J. Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a judikatuře 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI a. s., 2007, s.39

1950, do zákonného majetkového společenství zahrnut nebyl, nicméně majetek nabytý po 1. 1. 1950 již do zákonného majetkového společenství zahrnut byl a to i v případě, že manželství vzniklo ještě před 1. 1. 1950.

a) Rozsah majetkového společenství podle Zákona o právu rodinném č. 265/1949 Sb.

Rozsah zákonného majetkového společenství manželů byl již tehdy velmi podobný rozsahu společného jmění manželů, které známe dnes. ZoPR rozsah stanovil v §22, kde uváděl, že: *„jmění, jehož nabude kterýkoli z manželů v době trvání manželství vyjma toho, čeho nabude dědictvím nebo darem, a toho, co slouží jeho osobním potřebám nebo výkonu jeho povolání, tvoří majetek získaný do zákonného majetkového společenství manželů“*. Toto ustanovení obsahovalo pozitivní podmínku, která stanovila, že aby věc do ZMSM spadala, musela být nabyta za trvání manželství a musel ji nabýt alespoň jeden z manželů. Je zde tedy jasné časové určení, že do ZSM patří pouze věci nabyté od vzniku manželství, až po jeho zánik. Druhé pozitivní vymezení je v osobě, která věc nabyla. Jasně určil, že věc spadající do ZMSM musí nabýt alespoň jeden z manželů. Vyloučil tím věci nabyté dětmi manželů, příbuznými, osobami žijícími ve společné domácnosti a jinými osobami nabývajících věci do výhradního vlastnictví, aby předešel případným sporům ohledně rozsahu ZMSM. Definice v §22 obsahovala i negativní výčet věcí, které do ZMSM nespádají. Vyloučeny byly věci, které oba manželé, nebo jen jeden z nich, nabyli děděním, nebo darem. Věc nespádala do ZMSM ani v případě, kdy si dárce nebo zůstavitel výslovně přáli, aby věc do ZMSM připadla. Již tehdy se ustanovily zásady týkající se rozsahu majetkového společenství mezi manželi, které se v určitých modifikacích dochovaly až dodnes. Rozhodnutím R 36/1951 bylo judikováno, že nárok manžela na plat se nepovažuje za jmění náležející do ZMSM, věřitel tedy nemohl svou pohledávku uspokojit vůči druhému manželi exekucí na plat dlužného manžela, ačkoli z onoho platu byl manžel povinen rodinu živit.² Již tehdy se považovala věc pořízená byť jen z nepatrné části z prostředků náležejících do ZMSM za součást ZMSM.

² Holub. M, Pokorný. M, Bičovský. J, Společné jmění manželů, Linde 2000 a. s., s. 25

b) Možnost úpravy rozsahu zákonného majetkového společenství manželů dohodou mezi manželi

Ustanovení o rozsahu podle Zákona o právu rodinném byla dispozitivní a umožňovala manželům rozsah ZMSM zúžit nebo rozšířit dohodou. Pro dohodu o rozšíření nebo zúžení ZMSM byla nutná forma notářského nebo soudního zápisu. Ohrožení práv třetích osob vůči manželům mělo zabránit pravidlo, že manžele se na tento zápis o změně rozsahu ZMSM mohou vůči třetí osobě odvolávat pouze tehdy, byla-li ji známa. Třetí osoba mohla své pohledávky uspokojit ze ZMSM i když měla pohledávku vůči jen jednomu z manželů.

c) Způsob vypořádání zákonného majetkového společenství manželů

Zákon o právu rodinném pojem “vypořádání“ neznal, ale používal pojem rozdělení. Institut podobný dnešnímu vypořádání byl obsažen v §27 a §28 ZoPR, jelikož bylo zákonem předvídáno, že ZMSM zanikne. Pro tyto situace platilo pravidlo, že při stavu, který vznikne po zániku ZMSM, se bude přiměřeně postupovat podle ustanovení o podílovém spoluvlastnictví za předpokladu, že podíly jsou si rovny.³ Rovnost podílů v ZMSM však nebyla obligatorní. Důkazem toho byl hned §28 ZoPR, který upravoval velikost podílů obou manželů a to na žádost buď jednoho, nebo obou z manželů. Míra podílů v takovýchto případech závisela na faktorech jako je zavinění rozvodu, přičinění se obohacování ZMSM nebo péče o společnou domácnost či o děti.

ZoPR neupravoval zhodnocování či znehodnocování věcí pro případ rozdělení. Průlomový je judikát R 26/1961, který ve svém odůvodnění reflektoval znehodnocování věcí plynutím času a jejím užíváním. Změna hodnoty věci se může od okamžiku pořízení do momentu rozdělení markantní, proto bylo správně stanoveno, že věci plynutím času ztrácejí svou hodnotu a nebylo by spravedlivé u takovéto věci žádat polovinu původní ceny věci. Podmínkou pro přihlídnutí k znehodnocení věci je užívání věci oběma manželi. K znehodnocení se tak nepřihlíží v případě, kdy jeden z manželů věc neužíval, tedy ztráta hodnoty věci nevznikla jeho přičiněním. U věcí, které plynutím času na hodnotě neztratily, se jejich hodnota neměnila, stejně tak se neměla hodnota věcí ve vztahu k rozdělení ZMSM, které se od svého nabytí zhodnotily. Stejně jako znehodnotit se mohou věci plynutím času výrazně zhodnotit. Tuto skutečnost však nepředvídal pro

³ Holub. M, Pokorný. M, Bičovský. J, Společné jmění manželů, Linde 2000 a. s., s. 25

případ vypořádání ani ZoPR, ani rozhodnutí R 26/1961. Přesto lze tento judikát považovat za průlomový, jelikož reflektuje skutečnou hodnotu věci a zabraňuje tak situacím, kdy ignorování změny hodnoty jednoho manžela zvýhodňuje, druhého naopak poškozují.

1.3 Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.

V roce 1964 byla právní úprava majetkových vztahů mezi manželi přenesena ze Zákona o právu rodinném do Občanského zákoníku. Důvodem byla snaha o sjednocení všech majetkových vztahů manželů v Občanském zákoníku.⁴ Občanský zákoník institut zákonného majetkového společenství nepřevzal, místo toho zavedl institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Jednalo se o institut nový, který byl v tehdejší době hodnocen velmi kladně.⁵ Termín “bezpodílové“ vychází z názoru, že každý z manželů má ve vztahu k sobě navzájem, tak ve vztahu k dětem, stejná práva a povinnosti a každý z manželů se přičiňuje podle svých sil a možností o rozkvět rodiny výdělečnou činností nebo tím, že usnadňuje a podporuje výdělečnou činnost druhého manžela péčí o děti a společnou domácnost.⁶ Občanský zákoník tedy hodnotil nejen výdělečnou činnost vypočitatelnou v penězích, ale stejnou hodnotu přikládal i starosti o chod domácnosti nebo péči o dítě, jež v penězích ocenitelné nejsou. Úprava vychází z několika zásad. První zásada byla obsažena v článku 20 odst. 3 Ústavy ve spojení s §18 Zákona o rodině, kde je vyjádřena rovnoprávnost muže a ženy ve společnosti i manželství. Druhou zásadou, ze které BSM vychází, byla skutečnost, že se manželé přičiňují v socialistické společnosti společně podle svých sil a schopností o nabytí společných věcí.⁷ Neexistence podílů v BSM znamenala, že vlastníkem celé věci je každý z manželů a vlastnické právo jednoho manžela je omezeno vlastnickým právem manžela druhého (viz. R 42/1972). BSM vzniká pouze mezi manželi (nikoli pouze druhy) a to i v případě neplatného manželství. V případě zdánlivého manželství BSM nevznikalo. Faktické soužití manželů nehrálo pro vznik a zánik BSM žádnou roli. Odděleně žijící manželé stále dál nabývali věci do BSM, ačkoli ve skutečnosti spolu už nežili.

⁴ Občanské právo hmotné. 1. díl. Praha Codex, 1997, s. 255

⁵ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI Publishing, 2004, s.57

⁶ Kratochvíl, Z, a kol., Nové občanské právo, Praha: Orbis, 1965, s. 229

⁷ Češka, Z, Kabát, J, Ondřej, J, Švestka, J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 501

a) Rozsah bezpodílového spoluvlastnictví manželů podle zákona č. 40/1964 Sb.

Rozsah BSM byl oproti rozsahu ZMSM podle ZoPR užší. Podmínkou bylo, že věci způsobilé připadnout do BSM jsou pouze věci, které mohou být předmětem osobního vlastnictví a byly nabyty jedním z manželů za dobu trvání manželství ze společných prostředků. Demonstrativní výčet věcí způsobilých být v osobním vlastnictví nalezneme v §127 OZ 1964, což jsou především příjmy a úspory z práce a příjmy ze systému sociálního zabezpečení. U příjmů nezáleželo, z jakého právního titulu některý z manželů tento příjem nabyt.⁸ Okamžik, od kterého příjem spadal do režimu BSM, bylo i nadále faktické převzetí příjmu jedním z manželů. Nárok na mzdu tedy ani v úpravě podle OZ 1964 nespadal do BSM. Ani pozemky nebyly schopny být předmětem osobního vlastnictví, jelikož se považovaly za výrobní prostředky.⁹ Pozemky byly vždy v režimu soukromého vlastnictví, nemohly tedy do BSM spadat. Dispozice s pozemky byla podmíněna přechodem práv k nemovitosti na ní ležícím. Tento stav převládal až do novely zákona č. 509/1991 Sb., která v přechodných ustanoveních, konkrétně v §872, měnila druh vlastnictví u pozemků, které byly ke dni 1. 1. 1992 v osobním vlastnictví na vlastnictví fyzické osoby, v případě, že si o to vlastník nemovitosti zažádal do 31. 12. 1992. Za věci spadající do BSM se považovaly i užitky, přírůstky a výnosy z věcí ve výhradním vlastnictví za dobu manželství. V případě, že jeden z manželů vlastnil činžovní dům, náležel do BSM celý příjem z pronájmu, neočištěný o náklady. Nepoužíval se termín “zisk“, proto byly podle OZ 1964 náklady spojené s údržbou činžovního domu považovány za investici a pro případ, že manžel chtěl vynaložit prostředky z příjmu, potřeboval souhlas druhého manžela.

Další podmínkou pro nabytí věci do BSM bylo časové určení nabytí věci. Zde změna nenastala, za věc náležející do BSM se i nadále považovaly věci nabyté za doby manželství.

Dále zákon negativně vymezoval věci, které do BSM nespádají a to věci:

1) získané darem. Ani nová úprava neumožňovala nabytí věci do BSM darováním a to ani v případě, kdy dárce výslovně daroval věc oběma manželům. V takovémto

⁸ Češka. Z, Kabát. J, Ondřej. J, Švestka. J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 503

⁹ Holub. M, Pokorný. M, Bičovský. J, Společné jmění manželů, Linde, 2000, s. 27

případě nabývali manželé věc do podílového spoluvlastnictví, kde jejich podíly určuje darovací smlouva. Vyloučeny byly pouze dary splňující náležitosti darovací smlouvy ve smyslu §407 OZ 1964. Pokud darování nesplňovalo požadavky darovací smlouvy, formálně se nejednalo darování ve smyslu §407 OZ 1964 a věc byla způsobilá spadat do režimu BSM.

2) získané dědictvím. V případě, že dědictvím nabydou věc oba manželé, postupuje se obdobně jako v případě darování. Věc ani v případě dědění není způsobilá spadat do režimu BSM a manželé se tak stanou podílovými spoluvlastníky. Velikost podílu opět vyplývá ze závěti, nebo ze zákona.

3) sloužící osobní potřebě jen jednoho z manželů. Není zde rozhodné, zda věc byla získána před, nebo v průběhu manželství. Roli zde nehraje ani hodnota věci, stačí, že věc je způsobilá sloužit osobní potřebě a která zároveň osobní potřebě jednoho z manželů slouží.¹⁰ Při splnění těchto dvou podmínek již není rozhodné, zda jde o věc nepatrné, či v poměru k majetku v BSM zásadní hodnoty. Manžel se při vypořádání mohl domáhat náhrady toho, co bylo ze společného majetku vynaloženo na tuto věc, byla-li věc nabyta za trvání manželství.

4) sloužící výkonu povolání jen jednoho z manželů. Věci, které jsou způsobilé podle své povahy sloužit výkonu povolání a fakticky tomuto účelu i slouží, jsou ve vlastnictví toho z manželů, kterému k výkonu jeho povolání slouží. V případě, kdy věc slouží oběma manželům, je zahrnuta v BSM a bude se vypořádávat spolu s ostatními věcmi. Opět, jako v případě věcí uvedených pod bodem 3), je zde možné, aby manžel v rámci vypořádání BSM požadoval náhradu v případě, že věc byla pořízena ze společných prostředků v době manželství.

Praxí byla uznávána zásada surogace. V případě, že věc ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů je nahrazena věcí jinou, a to směnou nebo prodejem původní věci a nákupem nové věci, nestává se součástí BSM. Odlišný přístup ale praxe dovodila pro případy, kdy věc ve výhradním vlastnictví byla prodána a její místo nahradila věc z části pořízená z prostředků z prodeje a z části z prostředků společných obou manželů. Zde, obdobně jako u ZMSM, nabyli manželé věc do majetkového společenství nehledě na poměr prostředků použitých z výhradních a společných prostředků

¹⁰ Češka, Z, Kabát, J, Ondřej, J, Švestka, J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 508

BSM zahrnovalo pouze věci, nikoli však závazky. V případě rodinného domu tedy byla pouze ona nemovitost součástí BSM, nikoli však již hypotéka, zástavní právo a tak dále. Nutno dodat, že praxí byly dovozeny ještě další výluky z předmětu bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jako například nároky z registrované kuponové knížky, akcie z kuponové privatizace nebo věcná břemena.

b) Možnost úpravy rozsahu dohodou mezi manžely podle zákona č. 40/1964 Sb.

Ustanovení Občanského zákoníku §143 – 151 měla kogentní charakter. Vylučovala tedy jakoukoli odlišnou úpravu rozsahu dohodou manželů. Bylo možné pouze zrušit BSM na návrh jednoho z manželů a to pouze ze závažných důvodů.¹¹ Vysoká míra kogentnosti posilovala institut BSM, nemožnost ovlivnit rozsah ze strany manželů však byla velkým zásahem do majetkové sféry manželů a tím se dotýkala manželství jako takového.

c) Způsob vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů podle z. č. 40/1964 Sb.

Zákon nově používal pojem vypořádání, který známe dnes. Vypořádání bylo upraveno v §149 §150 zákona č. 40/1964 Sb. Tehdejší právní úprava umožňovala vypořádat BSM dohodou manželů (§149 odst. 2), nebo soudně na návrh některého z manželů (§149 odst. 3,).

1) Vypořádání dohodu. Zákon ponechával na manželech, jak BSM mezi sebou vypořádají. Účastníky dohody mohly být pouze manželé, v případě zániku BSM rozhodnutím státního notářství nebo soudu, nebo bývalí manželé, bylo-li manželství zrušeno rozvodem. Samotná dohoda však mohla být uzavírána i ve prospěch třetích osob. Dohoda nemohla být uzavřena za trvání BSM (viz. R 70/65; R 42/72), manželé se tedy nemohli předem dohodnout, jak bezpodílové spoluvlastnictví vypořádají pro případ rozvodu. Dohoda rovněž nemohla být uzavřena v případě zániku manželství smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením za mrtvého (viz. R 42/72).¹² Forma dohody nebyla

¹¹ Cehlová, Eva, Trutnová, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společného jmění manželů. AD NOTAM, 2006, č. 2, s. 45 - 46.

¹² Češka, Z, Kabát, J, Ondřej, J, Švestka, J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 526

žádným právním předpisem stanovena (R 42/72). Zvláštní forma dohody byla vyžadována pouze v případě, že byla vypořádávána nemovitost.

2) Vypořádání rozhodnutím soudu. Tento způsob se uplatnil v případech, kde zákon předpokládal dohodu, ale k dohodě nedojde. Zákon tedy dával přednost dohodě manželů před soudním vypořádáním, které nastupuje až subsidiárně. Výlučným způsobem vypořádání BSM bylo vypořádání podle §149 odst. 3 OZ 1964 pouze v případě zániku BSM nařízením likvidace majetku jednoho z manželů.¹³

V obou těchto možných způsobech vypořádání se podle §149 odst. 1 OZ 1964 postupovalo podle zásad uvedených v §150 OZ 1964.

Jak jsem již zmínil výše, ustanovení o vypořádání §150 bylo kogentní, manželé proto neměli možnost dohody o vzniku bezpodílového spoluvlastnictví jak ke konkrétní věci, tak k BSM jako celku, nebo časovému určení nabytí věci.¹⁴ Manželé tedy nemohli ani souhlasně vyloučit určité věci z BSM pro účely vypořádání. Vycházelo se ze zásady, že podíly obou manželů jsou stejné, přihlíželo se však k potřebám nezletilých dětí, k míře péče o rodinu, k tomu, jak se který manžel zasloužil o nabytí a udržení společných věcí, či obstarával péči o domácnost nebo o děti. Výše podílu se tedy měnila v závislosti na uvedených faktorech. Je otázkou, zda se výše měnila v kvalitě, nebo kvantitě. Disparita podílů manželů, tedy rozdílná výše podílu co do kvantity zákonem ani judikaturou vyloučena nebyla. Obecně ale rozdílná výše poměrů podílů chápána spíše v kvalitativním kontextu. Zanedbávání péče o domácnost nebo rodinu proto samo o sobě neznamenalo kvantitativní snížení podílu manžela při vypořádání. Druhá zásada zakládala právo manžela nárokovat si, co ze svého výhradního vlastnictví vynaložil na BSM, nebo co z BSM vynaložil druhý manžel na věci v jeho výhradním vlastnictví. Tuto zásadu je nutno vykládat restriktivně, nezakládá automaticky nárok manžela na úhradu všeho, co by extenzivní výklad tohoto ustanovení připouštěl. Možnost požadovat úhradu po bývalém manželovi by tak připadala v úvahu hlavně v případech, kdy docházelo k zhodnocení již existujícího majetku ve výhradním vlastnictví druhého manže-

¹³ Češka. Z, Kabát. J, Ondřej. J, Švestka. J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 527

¹⁴ Češka. Z, Kabát. J, Ondřej. J, Švestka. J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 533

la z prostředků manželům společným, nejedná se zde o vyúčtování mezi manželi po skončení manželství.¹⁵

Vypořádávaly se pouze věci existující a to existující k okamžiku zrušení BSM. Pokud tedy věc zanikla v období od zrušení BSM do doby rozhodnutí o jeho vypořádání, nebránilo to tomu, aby byla tato věc vypořádávána spolu s ostatními. Pro stanovení hodnoty věci byl naopak klíčový okamžik rozhodování a vypořádání BSM. Soud tedy stanovoval cenu věci ke dni, ve kterém o vypořádání rozhodoval, čímž reflektoval i změnu hodnoty věci od zániku BSM. Tento postup byl dovozen judikaturou, konkrétně v rozhodnutí R 21/1970

Bezpodílové spoluvlastnictví zaznamenalo za doby účinnosti mnoha změn, je proto důležité zmínit rovněž novely Občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a uvést, jaké změny přinesly.

Zákon č. 131/1982 Sb. obohatil OZ 1964 o odstavec 4. §149. Jedná se o nový způsob vypořádání, konkrétně o vyvratitelnou domněnku, která nastupuje subsidiárně při nevypořádání BSM dohodou, ani soudním rozhodnutím a to pokud takto nebylo vypořádáno do tří let od zániku BSM. Jedná se o prekluzivní lhůtu, nelze hovořit o promlčení, jelikož nárok na provedení vypořádání promlčet nelze.¹⁶ Po tomto časovém úseku se vypořádává BSM, není zde třeba dalšího právního úkonu ze strany spoluvlastníků, ani rozhodnutí soudu. Movité věci, které jeden z manželů fakticky užíval v době od zániku BSM po vypořádání domněnkou, se stávají tímto okamžikem výhradním vlastnictvím toho manžela, jenž je užíval. Ostatní věci, tedy věci nemovité a věci užívané společně nebo věci nevyužívané, se stávají součástí nově vzniklého podílového spoluvlastnictví mezi manželi

Zákon č. 509/1991 Sb. zúžil ve svém §143 rozsah BSM o věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Novela též přidala za §143 nový §143a, který umožňoval dříve nemožnou odchýlnou úpravu BSM dohodou mezi manželi. Dohoda musela mít formu notářského zápisu a manželé se na ní mohli vůči třetím osobám dovolávat pouze v případech, byla-li této

¹⁵ Češka. Z, Kabát. J, Ondřej. J, Švestka. J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987, s. 534

¹⁶ Bičovský. J, Holub. M, Občanský zákoník a předpisy související I., 3. přepracované vydání, PANORAMA Praha, 1984, s. 248

osobě známa (§143a odst. 3). Rovněž přibyl §148a, který chránil manžela před nepřiměřenými riziky podnikání manžela druhého. Nejprve v odstavci 1 stanovil požadavek souhlasu použít majetek v BSM k jeho podnikatelským aktivitám, dále pak dal možnost manželi nepodnikajícímu podat žádost na zrušení BSM soudem (§148a odst. 2).

Zákon č. 91/1998 Sb. Občanský zákoník nahradil BSM jako majetkový režim mezi manželi společným jměním manželů. Zákon nadále nepovažuje majetkové společenství manželů za spoluvlastnictví. Jedním z důvodů přechodu na nový institut bylo rozšíření rozsahu majetkového společenství manželů o závazky. V této době již zastaralý institut BSM zahrnoval pouze věci, závazky tedy nebyly předmětem BSM. Vztah BSM a SJM byl judikován Nejvyšším soudem ČR v rozhodnutí čj. 30 Cdo 1803/2000¹⁷ a to tak, že *„se jedná o dva různé instituty a to, pojmenováním, předmětem, rozsahem i obsahem, i zánikem. Jestliže bylo za trvání manželství soudem zrušeno BSM jako institut manželského majetkového práva, nemohlo dojít k jeho transformaci v SJM jako nového institutu manželského majetkového práva. Obecně řečeno, pokud je chápáno BSM jako komplex vlastnických vztahů manželů a tento byl za trvání manželství zrušen, pak logicky vzato, není možná jeho transformace v institut v nově zákonodárcem vytvořený, tj. v SJM nahrazující BSM.“* SJM tedy bylo institutem novým, který se oproti původnímu BSM ohrazoval, plnil však stejnou funkci, oba tyto právní instituty byly základními majetkovými společenstvími mezi manželi. Jako následek tohoto poznatku bylo BSM transformováno do SJM, za předpokladu, že k datu nabytí účinnosti, tedy 1. 8. 1998 již existovalo. Naopak SJM nevznikalo v případech, kdy bylo BSM před dnem nabytí účinnosti BSM zrušeno.¹⁸ V případě, kdy by praxe dovodila závěr opačný, tedy že SJM je zcela nový institut vznikající nehledě na BSM, BSM by se netransformovalo do SJM, SJM by vznikalo pouze, pokud by majetkové poměry manželů splňovaly podmínky pro vznik SJM a zrušení BSM před nabytím účinnosti novely by nebránilo vzniku SJM po nabytí účinnosti, SJM by vznikalo za stejných podmínek, jako nově vzniklé. Jinými slovy, tyto právní skutečnosti by neměly na vznik a zánik SJM žádný vliv a nastala by diskontinuita.

¹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/200

¹⁸ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 61

a) **Rozsah SJM**

Rozsah SJM byl oproti předchozí úpravě širší. Jak již bylo zmíněno výše, oproti rozsahu BSM, kam patřily pouze věci, spadaly nově do SJM i závazky (§143 odst. 1 písm. b)). Obecně do SJM spadaly všechny závazky, které vznikly jednomu nebo oběma manželům za doby trvání manželství. Z této kategorie však byly vyňaty případy, kdy se závazek týkal majetku ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů a také případy, kdy jeden manžel převzal závazek, jehož rozsah přesahuje míru majetkových poměrů manželů, a to bez souhlasu manžela druhého. Zejména v druhém případě byl ponechán velký prostor soudům, aby stanovily hranice pro případy, kdy se jedná o exces a závazek zavazuje pouze jednoho z manželů, nebo bude závazek předmětem SJM. §143 byl nyní nově rozšířen o odstavec 2, který spíše jen konstatoval to, co soudní praxe již uznávala. Již před příchodem SJM nezakládalo členství manžela v obchodní společnosti nebo v družstvu, členství manžela druhého, s výjimkou bytových družstev. Zákon nadále odlišuje složku majetkovou a složku účasti na vedení jako dva odlišné instituty. Nový odstavec 2 § 143 měl tedy spíše předejít spekulacím, které předpokládal, s ohledem na nové široké pojetí majetkového společenství manželů.¹⁹

b) **Smluvní limitace SJM**

Věci splňující podmínky v §143 spadaly do SJM nehledě na titul nabytí, na věci nabyté některým z manželů způsobem, jenž právo neaprobuje, tady věci kradené, získané podvody atd., nešlo ale pohlížet jako na součást SJM.²⁰ Je třeba dodat, že věc spadající do SJM nemůže být předmětem trestného činu krádeže dle § 205 TZ nebo loupeže podle § 173 TZ ve vztahu k druhému manželovi.

Odchylná smluvní úprava SJM byla umožněna nejen manželům, ale i snoubencům paragrafem 147 OZ 1964. Stejně tak jako manželé za doby trvání manželství měli i snoubenci možnost upravit svoje budoucí SJM smluvně ještě před vznikem manželství. Zákon tedy povoloval přizpůsobení majetkového společenství s ohledem na potřeby, se zřetelem k obecným kogentním předpisům.²¹ Pro tuto smlouvu byla vyžadována písem-

¹⁹ Jehlička, O, Švestka, J, Škvárová, M, a kol., *Občanský zákoník Komentář*, 9. vydání, C. H. BECK., 2004. s. 491

²⁰ Jehlička, O, Švestka, J, Škvárová, M, a kol., *Občanský zákoník Komentář*, 9. vydání, C. H. BECK., 2004., s. 489

²¹ Jehlička, O, Švestka, J, Škvárová, M, a kol., *Občanský zákoník Komentář*, 9. vydání, C. H. BECK., 2004, s. 499

ná forma, navíc, vzhledem k důležitosti ve vztahu mezi manželi, budoucími manželi, tak i vztahy mezi manželi a třetími osobami, byla vyžadována forma notářského zápisu. Manželé se mohli, stejně jako za účinnosti ZoPR, na tuto smlouvu odvolávat vůči třetím osobám pouze v případech, třetím osobám byl obsah smlouvy znám.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. ve svém §24a umožňoval manželům rozvést jejich manželství na návrh jednoho z manželů za předpokladu, že se druhý manžel k návrhu připojí. Bylo však nutno splnit další podmínky, jednou z podmínek byla smlouva upravující majetkové poměry manželů po rozvodu manželství, opatřená úředně ověřenými podpisy (§24a odst. 2). Dohoda obou manželů tedy v tomto případě nastupovala jako obligatorní podmínka pro rozvod manželství podle §24a, byla tedy vytyčena jako jedna z hlavních záležitostí, jež si manželé musí vyřešit ještě za doby trvání manželství. Soud mohl ze závažných důvodů zúžit SJM a to na návrh jednoho z manželů (§148 odst. 1). Limitem pro zúžení SJM bylo obvyklé vybavení domácnosti. Možnost zúžení, před SJM zrušení, BSM byla vnesena do zákona již novelou OZ 1964 č. 509/1991 Sb., novinkou však bylo právě ono minimum, po jehož hranici lze SJM zúžit. BSM bylo možno zúžit až do míry, kdy bylo zcela vyloučeno, tedy zúžením mohla vzniknout prázdná množina věcí.²² To již SJM výslovně zakazuje, když přímo v textu zákona stanoví běžné vybavení domácnosti jako minimální souhrn věcí, které v množině zúženého SJM zůstanou. V odstavci 2 ustanovení §149 OZ 1964 pak byla stanovena možnost jednoho z manželů podat žádost o zúžení SJM na minimum, tedy opět na obvyklé vybavení domácnosti, za předpokladu, že *jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti*. Cíleně se zde směřuje k ochraně jednoho z manželů v situacích, kdy druhý manžel se podnikáním nebo neomezeným ručením, vystavuje vysokému riziku. Bylo možné se vyvarovat riziku rozdělením SJM a zároveň mít z podnikatelské činnosti manžela zisk, nebo se na ní podílet. §149 odst. 3 OZ 1964 upravoval rozdělení zisku mezi manželi v případě, kdy SJM bylo zúžené z důvodu odstavce 2, ale zároveň se na ní podíleli oba manželé a to alespoň ve formě pomoci. Zisk byl pak rozdělen nejprve podle jejich písemné smlouvy, nebyla-li, dělil se rovným dílem.

²² Jehlička, O, Švestka, J, Škvárová, M, a kol., Občanský zákoník Komentář, 6. vydání, C. H. BECK., 2001, s. 499

c) Vypořádání SJM

Vypořádání k žádné významné změně oproti BSM nedošlo, vypořádávalo se obdobně. Vyvratitelná domněnka rovných podílů při vypořádání nyní obsahovala i polovinu všech závazků spadajících do SJM

2. Právní skutečnosti relevantní při vypořádání SJM (výklad pojmů s přihlédnutím k nové úpravě)

2.1 Věc, vznik věci

Věc nebyla v předchozí úpravě zákonem definována. Praxe však dovodila, že za věc je nutno považovat ovladatelnou část vnějšího světa, kterou lze učinit předmětem občanskoprávních vztahů. Takto se za věc i v předchozí právní úpravě považovala například elektrická energie, tedy věc nehmotná. Definici věci nyní nově najdeme v §489 OZ: *“Věc v právním slova smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí”*. Do této definice spadají tedy nejen věci obecně za věc chápané společností, ale také například elektrická energie a tepelná energie pokud splňuje podmínky v zákonné definici. Pro SJM může mít často otázka vzniku samostatné věci zásadní význam. Nejčastěji je tomu tak při posuzování, zda věc jeden z manželů nabyl před vznikem manželství, nebo za jeho trvání či dokonce až po skončení manželství. Z dikce §709 odst. 1 jasně vyplývá, že součástí SJM jsou pouze věci, které nabyl jeden z manželů, nebo oba manželé za trvání manželství. Věci nabyté před vznikem manželství nebo věci nabyté po zániku manželství nespádají do SJM a nebudou proto předmětem vypořádání. Judikatura však dovodila, že před vypořádáním SJM lze do jeho předmětu zařadit i nároky mezi manželi, které vznikly po jeho zániku. Typickým příkladem je vypořádání zisku, který přináší společná věc a čerpá ho jeden z manželů. Stejně tak by mohlo být při vypořádání zohledněno placení úroků po zániku SJM pouze jedním z manželů. Tyto nároky však nepatří do masy SJM a jsou vypořádávány pouze v souvislosti s celkovým vypořádáním všech majetkových vztahů mezi manžely. Je nutno podotknout, že okamžik zániku manželství a vypořádání SJM jsou dva různé okamžiky, které mezi sebou mohou mít značný časový odstup. Proto ani bývalí manželé mezi sebou majetkově nevypořádání

nenabývají věci do SJM, ale každý do svého výhradního vlastnictví, i když se i pro období po zániku SJM použijí na jejich práva a povinnosti přiměřeně ustanovení o SJM. To se však samozřejmě týká pouze masы nevypořádaného předmětu SJM a pro další majetkové vztahy po zániku SJM to nehraje žádnou roli.

Při vypořádání SJM je tedy nezbytné postavit na jisto, kdy samotná věc, o které tvrdí jeden z manželů, že je součástí masы SJM vznikla. Tento problém samozřejmě nenastává u všech věcí, ale pouze u těch, jejichž doba vzniku se váže nejen k době trvání manželství a SJM, ale i k době předchozí či následující. Nejtypičtější je řešení tohoto problému v případě nedokončených staveb v době, kdy stavba spojená se zemí pevným základem byla zákonem kvalifikována jako nemovitost. Při vypořádání SJM je poměrně běžnou situací zjištění, že jeden z manželů začal rodinný dům stavět ještě před vznikem manželství. V takovém případě je nezbytné postavit na jisto stav rozestavěnosti takového objektu, aby bylo možné s určitostí říci, zda věc vznikla před vznikem SJM a tudíž do jeho předmětu nepatří, nebo zda věc vznikla v době trvání SJM a musím s ní jako s předmětem vypořádání počítat. Jak uvedu dále, jedná se o zásadní rozdíl, který má zásadní vliv na výši hodnotového nároku každého z manželů.

Kdy se tedy ve shora uvedeném případě stávala věc samostatnou věcí? Odpověď na to musíme hledat jednak v judikatuře a dále ve stavebně technických předpisech. Za vznik nemovité věci se takto nepovažuje až dokončení díla. Posuzování vzniku věci bude tedy velmi konkrétní záležitostí s tím, že ke vzniku věci v podobě rozestavěné stavby je nezbytné, aby byla jednoznačně půdorysně určena a byly v ní provedeny základní prvky dlouhodobé životnosti. V rozhodnutí *20 Cdo 931/99*²³ soud stanovil, že *“pro posouzení okamžiku vzniku stavby je rozhodný okamžik, v němž je stavba vybudována minimálně do takového stádia, od něhož počínaje všechny další stavební práce směřují již k dokončení takto druhově i individuálně určené věci “*. Dále pak tento okamžik specifikuje takto: *“Tímto okamžikem je u nadzemních staveb stav, kdy je již jednoznačně a nezaměnitelným způsobem patrně alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží”* Zjednodušeně tedy lze říci, že momentem ve fázi stavby, kdy se stavba stává již finální stavbou nehledě na to, co k ní později přiroste, je moment, kdy rozestavěná stavba dosáhla takové vývojové fáze, že je jasně určena a nelze z toho postavit nic

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2001, sp. zn. Cdo 931/99

jiného. Každé další rozšíření této stavby je pak pouze její součástí, která není způsobilá být předmětem občanskoprávních vztahů.

Význam výše uvedeného nabývá konkrétních rozměrů při vypořádání SJM. Namodelujme si případ, kdy jeden z manželů začal před vznikem SJM a před účinností OZ stavět na svém pozemku dům, který v době trvání manželství dostavovali společnými prostředky, tj. ze zdrojů SJM. Stavba byla před vznikem manželství dokončena do stádia hrubé stavby nákladem např. 100.000,-Kč, poté v době manželství dobudována za částku 2.000.000,-Kč a tržní (obvyklá) cena domu k rozhodnému datu je 5.000.000,-Kč. V případě, pokud by věc vznikla v době před vznikem manželství, není součástí SJM a předmětem vypořádání jsou pouze investice, které ze společných prostředků vynaložili manželé na jeho dobudování. V takovém případě nese ten z manželů, který není vlastníkem stavby velké a problematické důkazní břemeno k prokázání všech konkrétních investic, vč. stavebního materiálu, nemůže počítat se zohledněním své práce a práce svých příbuzných (*„investicemi vynaloženými ze společného na ostatní majetek jednoho z manželů není práce jednoho manžela vynaložená při rekonstrukci domu druhého manžela“*). Je tomu tak, protože manželstvím by mělo být společenstvím, ve kterém by si manželé měli pomáhat na základě samotné existence tohoto svazku²⁴). Rovněž možnost valorizace těchto investic je více než problematická, jak moje práce uvádí na jiném místě.

V případě, že by práce na stavbě před uzavřením manželství nedospěly do fáze, kdy by se jednalo o věc v právním slova smyslu, stavba by spadala do SJM a prostředky vynaložené manželem, jenž stavbu započal, před vznikem manželství, by se považovaly za jeho vnos z jeho výhradních prostředků do SJM. V obou případech nehraje roli, kolik prostředků bylo investováno, chybí tu test proporcionality, hrubá stavba, postavená před vznikem manželství jedním z manželů v 80. letech za 100 000,-Kč a dostavěná za 2 000 000,-Kč v průběhu manželství proto zůstává ve výhradním vlastnictví manžela, jenž stavbu započal. Z výše uvedeného vyplývá, že posouzení toho co je a co není věc a kdy věc vzniká je z tohoto pohledu pro SJM velmi významné.

²⁴ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 22 Cdo 1128/2005.

2.2 Věci movité/nemovité

I nadále zákon rozlišuje věci na movité (§498 odst. 2 OZ) jako věci odlišné od nemovitých a to jako hmotné, tak i nehmotné, a nemovité (§498 odst. 1 OZ) „*jako pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon*“. Další věta odstavce 1 §498 považuje za nemovitou věc i stavby, o kterých tak stanoví jiný právní předpis, které nejsou součástí pozemku a bez porušení její podstaty nelze takovou věc přenést z místa na místo. Současný Občanský zákoník se vrací k superficiální zásadě vyjádřené v §506 OZ. Za nemovitost věc se nadále nepovažuje předmět (dům, strom) na pozemku, nýbrž věcí je pouze pozemek a ostatní tvoří součást oné věci. Ve vypořádání SJM podle OZ mohlo dojít k palčivé otázce, zda vypořádávaná stavba započatá před 1.1. 2014 je nebo není součástí pozemku, na němž leží. Východisko nalezneme v § 3055 odst. 1 OZ, který vyjímá ze superficiální zásady případy staveb spojených se zemí pevným základem, a zároveň nebyly podle dřívější právní úpravy součástí pozemku, na němž byly zřízeny a byly ke dni 1. 1. 2014 ve vlastnictví osoby odlišné od vlastníka pozemku. Tyto stavby zůstaly samostatnou nemovitou věcí. Stejně zákon postupuje i v případě spoluvlastnictví. Pro stavbu, která teprve má být zřízena na pozemku ve vlastnictví jiné osoby, na základě věcného práva nebo smlouvy, platí obdobný režim jako pro stavby uvedené v odstavci 1 za předpokladu, že toto věcné právo vzniklo, nebo smlouva byla uzavřena ještě před dnem nabytí účinnosti OZ (§ 3055 odst. 2 OZ). Z odstavce 2 §3055 ve spojení s odstavcem 1 §3055 tedy vyplývá, že rozhodným datem pro určení, zda je stavba samostatnou nemovitou věcí nebo součástí pozemku není den dokončení stavby, ani den počátku stavby, ale den vzniku majetkového práva k stavbě na cizím pozemku, nebo den uzavření smlouvy. Soudy proto počítají s větším množstvím antidatovaných smluv k datu před 1. 1. 2014, kterými smluvní strany předcházejí případným sporům, zda stavba je či není součástí pozemku.

2.3 Hodnota věci, obvyklá cena a datum jejího určení při vypořádání SJM

Cena věcí vypořádaných je vždy cena obvyklá. Obvyklá cena je cena určená v závislosti na místě a čase, kde se věc nachází. Vodítkem pro vyčíslení obvyklé ceny je

nejčastěji znalecký posudek. Určení ceny by bylo možné provést i souhlasným prohlášením manželů. V této souvislosti je však nutno poukázat na to, že z hlediska procesního takto manželé vlastně prezentují shodná tvrzení o výši ceny, která mohou v relacích pravidel OSŘ měnit. Za této situace se proto jeví jako jistější trvat na vyhotovení znaleckého posudku. Pro vypořádání SJM hrají významnou roli dva časové okamžiky. Prvním z nich je zánik SJM. K tomuto datu se vždy posuzuje technický stav věci, která je předmětem vypořádání. Druhým významnou skutečností s časovým určením je hodnota věci ke dni vyhlášení rozhodnutí. Jde o to, že soud vychází při svém rozhodování vždy ze skutkového stavu ke dni vyhlášení svého rozhodnutí. K tomuto datu respektive, co nejbliže k tomuto datu, musí být určena obvyklá cena předmětu vypořádání. Je to i z toho důvodu, že by v případě jiného závěru, tj. v případě jiného časového okamžiku stanovení hodnoty docházelo k porušování zásady rovnosti stran. Jedna z nich by totiž například získávala věc s povinností vyplácet vypořádací podíl z její hodnoty v dávno neaktuálních cenách, to je typické například u nemovitostí, kdy ceny zpravidla rostou. Soudní řízení o vypořádání SJM bývají často velmi složitá a komplikovaná a jejich délka se zpravidla pohybuje kolem 5 let. Nejsou však výjimkou ani řízení, která trvají i 10 a více let a při své praxi v advokátní kanceláři jsem se seznámil i s případem vypořádání SJM, kdy řízení trvalo téměř 20 let. Za této situace je proto nemožné aby délka trvání nehrála roli pro stanovení obvyklé ceny předmětu vypořádání a soud v tomto ohledu nezjišťoval skutkový stav ke dni vyhlášení rozhodnutí, ale zpětně mnoho let zpátky.²⁵ Na druhou stranu je v mnoha případech problematické zjistit stav věci ke dni zániku SJM. Toto většinou nebude problém v případě nemovitostí, ale může se stát velkým problémem například v případě vypořádání majetkové hodnoty obchodního podílu.

2.4 Lhůty a doby, rozhodný den vypořádání

Důležitá lhůta pro vypořádání SJM je obsažena v §741 OZ. Tento paragraf stanoví, že: *„nedojde-li do tří let od zúžení, zrušení nebo zániku společného jmění k vypořádání toho, co bylo dříve součástí společného jmění, ani dohodou, ani nebyl podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, platí, že manželé nebo bývalí manželé vypořádali tak, že: a) hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho z nich, který je pro potřebu*

²⁵ Viz rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. prosince 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 11/2001

svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá, b) ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou, jejich podíly jsou stejné, c) ostatní majetkové práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma, jejich podíly jsou stejné.“ Lhůta tří let je prekluzivní, po jejím uplynutí již není možnost vypořádat SJM dohodou, ani není možnost podat návrh na vypořádání soudu. Majetek ve společném jmění bude ve zvláštním režimu podle §741 písm. a), b), c). Sledování této tříleté lhůty je o to důležitější, že většina věci vypořádaných připadne oběma manželům do podílového spoluvlastnictví. Vypořádání podílového spoluvlastnictví je pak mnohem složitějším procesem, než vypořádání SJM podle zbylých dvou způsobů. Při vypořádávání podílového spoluvlastnictví se neuplatní zohledňující důvody v § 742 OZ, nebude se tudíž přihlížet k potřebám, nezaopatřených dětí, péči o rodinu, ani k jiným důvodům. Zároveň nebude platit zákonná fikce, že podíly spoluvlastníků jsou stejné. Dále bude velmi problematické domáhat se valorizace investic, jak uvedeno v dalších částech této práce. Při vypořádání SJM a zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví se platí i jiné soudní poplatky. Způsob náhrady nákladů při vypořádávání SJM a podílového spoluvlastnictví je také rozdílný. Při vypořádávání SJM platí, stejně jako u vypořádání podílového spoluvlastnictví, zásada úspěchu ve věci, kde úspěchem se rozumí velikost podílu,²⁶ avšak toto pravidlo se využije minimálně. Vypořádání SJM je svým charakterem iudicium duplex a za předpokladu, že jsou si podíly rovny, považuje se i úspěch ve věci obou z manželů roven. O náhradě nákladu by tedy při vypořádání SJM šlo uvažovat v případě disparity podílů.

Vypořádáním SJM fikcí však nedochází automaticky ke změnám týkajících se zápisů v katastru nemovitostí. Změna nastává podle §7 odst. 1 zákona o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem č. 256/2013 Sb. až podáním listiny. Takovéto podání listiny je třeba učinit individuálně, vypořádání SJM takovouto listinu automaticky nezakládá.²⁷ Je důležité dodat, že důsledky této tříleté lhůty nastupují pouze v případě, že nebyla uzavřena dohoda o vypořádání nebo nebylo SJM vypořádáno soudně. V rozhodnutí Nejvyššího soudu p. zn. 22 Cdo 2574/98, ze dne 24. 2. 2000²⁸ stojí, že tehdy

²⁶ Viz. nález Ústavního soudu ze dne 22. září 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11

²⁷ Kratochvíl, Zdeněk. 45147. Nevyvratitelná právní domněnka při zániku SJM. In: *Epravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, 2006 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/nevyvratitelnapravni-domnenka-pri-zaniku-sjm-45147.html>

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2000, sp. zn. 22 Cdo 2474/98

nevyvratitelná domněnka vypořádání: *nemohla nastoupit, bylo-li v tříleté lhůtě v tomto ustanovení uvedené zahájeno řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví*. Proto i neúplný návrh vypořádání mezi manželi má za následek přerušení této lhůty. V opačném případě by mohlo docházet k obcházení zákona tím, že den před uplynutím tříleté lhůty jeden z manželů podá návrh, kde záměrně nezahrne v dohodě určité věci, které nechce, aby byly vypořádány. Věci záměrně z dohody vynechané by pak spadaly do režimu podílového spoluvlastnictví.²⁹ Tříletá lhůta má hmotněprávní charakter, v případě, že nebyla uzavřena dohoda mezi manželi o vypořádání nebo nebyl návrh na vypořádání SJM soudem doručen soudu nejpozději poslední den tříleté lhůty, nastávají hmotněprávní účinky a SJM je vypořádáno. Vypořádání SJM fikcí ale nabízí i prostor pro zneužití tohoto institutu ve prospěch jednoho z manželů.

Prvním případem by byla situace, kdy jeden z manželů bude klamavě tvrdit, že se chce dohodnout, přitom na poslední chvíli podá žalobu k soudu se záměrem nechat uplynout prekluzivní tříletou lhůtu, která běží druhé straně a následně vzít svou žalobu zpět. Takto by si mohl počínat manžel, který by měl zájem na vypořádání fikcí a podáním žaloby k soudu, by díky překážce litispendence znemožnil druhé straně žalovat na vypořádání SJM. Zde soudní praxe dovodila, že jelikož je vypořádání SJM iudicium duplex, tedy oba manželé jsou jak žalobci, tak žalovanými, má právo manžel, jemuž díky žalobě, která byla vzata zpět, uplynula prekluzivní hmotněprávní lhůta, na projednání žaloby soudem. Jelikož je i on v tomto sporu žalobcem, může v tomto ohledu i on disponovat s obsahem žaloby, čímž může docílit vypořádání SJM soudním rozhodnutím, tedy nemusí automaticky dojít k vypořádání fikcí.

Druhým případem je však situace, kdy jeden z manželů postupuje shodně s příkladem prvním, tedy dlouhou dobu předstírá, že se chce dohodnout, těsně před uplynutím tříleté prekluzivní lhůty podá žalobu příslušnému soudu, ale záměrně nezaplatí soudní poplatek, aby soud musel ze zákona řízení zastavit pro nezaplacení soudního poplatku. Tato situace zatím podle mých znalostí judikaturou řešena není, v takovémto případě tedy podle mého názoru neexistuje žádná relevantní obrana. Řešení tohoto problému je tak pouze spekulace. Možným řešením této situace by mohlo být ustanovení hmotného práva, které by do prekluzivní tříleté lhůty pro vypořádání fikcí nezapočítáva-

²⁹ Hašek, J, Kazda, P, Bulletin advokacie 2006, č. 5, s.35

lo právě dobu, která uběhla od podání žaloby do zastavení řízení z důvodu nezaplacení poplatku a současně zákonem aprobovaný procesní postup soudu, který by před zastavením řízením uvědomil druhou stranu o zahájení řízení s možností se k němu připojit.

Rozhodným dnem ve vztahu k vypořádání SJM je den zániku SJM. Tento okamžik, jak jsem již zmiňoval v předchozích bodech, je odlišným od okamžiku vydání rozhodnutí o vypořádání SJM, které nastupuje zásadně až později. Dnem zániku může být buď a) den nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství, b) den smrti jednoho z manželů, c) den prohlášení za mrtvého d) den prohlášení manželství za neplatné³⁰ a další

2.5 Obvyklé vybavení domácnosti

Obvyklé vybavení domácnosti je definováno nově v §698 OZ, dřívější právní úprava ponechávala definici judikatuře. Rozsah nyní nalezneme v odstavci 1. první větě, která stanoví, že: „*obvyklé vybavení tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejich členů*“. Druhá věta odstavce 1. konstatuje, že nezáleží, v jakém majetkovém režimu se tyto věci nacházejí, tzn. zda jsou ve výhradním vlastnictví jen jednoho z manželů, nebo jsou ve společném jmění manželů obou. K množině věcí v obvyklém vybavení domácnosti je podle §698 odst. 2 OZ odchylně upravena možnost nakládání. Je zde třeba souhlas druhého manžela, pokud však nejde o nakládání s věcí zanedbatelné hodnoty. Určení u věci, zda jde o věc obvyklého vybavení domácnosti či nikoli, může být sporné. Definice určuje kritéria velmi široce, a proto může být za obvyklé vybavení domácnosti považován i osobní automobil. Důležitý je vztah mezi dřívější a stávající úpravou. Částečné vysvětlení nalezneme v přechodných ustanoveních OZ, konkrétně v §3038 OZ: „*Věci náležející k obvyklému vybavení domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona součástí společného jmění*“. Obsah tohoto paragrafu je přinejmenším sporný. Vyjímá věci, které splňují podmínky stanovené v §698 odst. 1 OZ 1964 a byly před 1.1.2014 ve společném jmění, a staví je mimo režim SJM. Věci tedy vystoupily z režimu, ale nebyly vypořádány. Z dikce zákona by tedy pro tyto věci vznikl zvláštní právní režim, který stojí mimo výhradní vlastnictví i SJM. Otázkou také zůstává, jak postupovat při vypořádání SJM, které

³⁰ Zuklínová, M. Psutka, J., Spoluvlastnictví a společné jmění manželů, Linde Praha a. s., 2012, s. 130, 131

vzniklo podle dosavadního OZ 1964, řízení o něm však dosud není skončeno. Mají se v takovém případě věci obvyklého vybavení domácnosti z masy SJM automaticky vyčlenit nebo zůstávají jeho součástí? Na tuto nejasnost existují 2 názory. První názor, nyní již překonaný, vycházel z toho, že i v případě řízení o vypořádání SJM, která byla zahájena před 1.1.2014, tedy před účinností OZ, je nutno z movitých věcí tvořících předmět SJM vyjmout ty, které tvoří předmět obvyklého vybavení domácnosti. Druhý názor, dnes soudy již běžně přijímaný vychází z toho, že pro vypořádání věcí obvyklého vybavení domácnosti rozhoduje datum zahájení soudního řízení:

V řízeních zahájených před 1.1.2014 se předmět vypořádání nemění a vypořádávají se veškeré věci, které účastníci jako předmět SJM označí, tedy i obvyklá domácnost.

V řízeních zahájených po 1.4.2014 již platí odlišný zákonný režim vypořádání, věci náležející do obvyklého vybavení domácnosti tedy nejsou předmětem SJM a je nutno je vypořádat v samostatném režimu a většinou zřejmě i v samostatném řízení, i když projednání v jednom řízení se SJM není vyloučeno.³¹

2.6 Investice ze společného na oddělený majetek jednoho z manželů

Za investici se považuje majetková hodnota, jež byla vynaložena z prostředků ve společném jmění obou manželů na výhradní majetek jednoho z manželů. Částka, která byla vynaložena ze společných prostředků ke zhodnocení majetku ve výhradním vlastnictví pouze jednoho z manželů, musí být při vypořádání SJM zohledněna, tvoří aktivum SJM, jedná se vlastně o pohledávku SJM za jedním z manželů. Hodnota investice zůstávala v předchozí úpravě neměnná, judikatura nepřipouštěla ani její redukci, ani valorizaci. Tento závěr Nejvyšší soud judikoval ve svém rozhodnutí 22 Cdo 2655/98³² („*Používá-li zákon slov, že je třeba nahradit, co bylo vynaloženo, pak už z jazykového výkladu vyplývá, že jde o náklad, který byl vynaložen v době minulé a jeho výše ke dni zániku manželství ani ke dni vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví není nijak modifikována*“). Hodnota investice ve vztahu k vypořádání proto nerostla, ani neklesala v závislosti na hodnotě věci, do níž bylo investováno. V tomto ohledu panoval názor, že

³¹ Například usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 30.12.2015 sp. zn. 30 Co 374/2015-763

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2000, sp. zn. 22 Cdo 2655/98

manželství je naprosto rozdílný institut od obchodního vztahu a proto zákon ani soudní praxe nepřipouštěla možnost na manželství vydělávat. Investice musí být jasně prokázána. Důkazní břemeno při prokazování investice leží na manželovi, jenž tvrdí, že ze společného jmění druhý manžel nebo oba manželé společně vynaložili část na jeho výhradní majetek. V tomto ohledu se může leckdy jednat o obtížný úkol, nestačí totiž pouze prokazovat, že peněžní prostředky byly např. za tímto účelem převedeny ze společného účtu. Zde se musí podrobně prokazovat na jaké konkrétní úkony či věci byly peníze využity³³. Prokazování investice neusnadňuje ani fakt, že podle procesních zásad nelze tvrzení nahradit znaleckým posudkem. Z procesního hlediska totiž nelze požadovat po soudu, aby nejdříve prováděl důkazy a teprve podle jejich výsledků došlo k prezentaci tvrzení. Tak by tomu bylo např. v situaci, kdy jeden z bývalých manželů tvrdí investice, druhý je popírá. Bývalý manžel předloží výpisy z účtu, kterými prokazuje, že z něho podle jeho poznámek byly skutečně vybírány jednotlivé částky v hotovosti sloužící na nákup stavebního materiálu. Za této situace je jeho důkazním břemenem prokázání toho, jaký konkrétní materiál byl pro stavbu použit a jaká byla jeho pořizovací cena. Toto jeho tvrzení nelze nahradit znaleckým posudkem se zadáním v podobě vyčíslení zhodnocení nemovitosti. Takový důkazní návrh je tedy nerelevantní. Pozici účastníka, který se investic dožaduje, neusnadňuje ani fakt, že dle dosavadní judikatura se za investici se nepovažuje ani práce ani vlastní práce, ani práce jeho příbuzných.³⁴

2.7 Vnos

Vnosem se rozumí hodnota vynaložená z prostředků náležejících výhradně jednomu z manželů na majetek patřící do společného jmění obou manželů. Nejedná se o nový institut práva, zákon č. 40/1964 Sb. v §149 odst. 2 stanovil, že: *„každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek.“* Rozšířením rozsahu SJM dohodou manželů nedochází k vnosu, proto se nebude ani majetek, o který bylo SJM rozšířeno, jako vnos vypořádávat, což bylo judikováno soudem v odůvodnění rozhodnutí 22 Cdo 3708/2010³⁵: *„Naproti tomu aplikace § 149 odst. 2 obč. zák. míří zejména na případy, kdy jeden z manželů vynaloží část svého vý-*

³³ viz např. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2014, sp. zn. 22 Cdo 367/2013

³⁴ viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 22 Cdo 1128/2005

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2012, sp. zn. 3708/2010

lučného majetku do majetku již tvořícího společné jmění manželů (např. stavební materiál ve výlučném vlastnictví použije na rekonstrukci objektu ve společném jmění manželů) nebo použije část výlučného majetku k nabytí věcí a hodnot, které budou součástí společného jmění manželů tvořit.“ Vnosem tedy je obnos ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů, který zhodnocuje majetek v SJM, nebo slouží k pořízení nového majetku do SJM, ne již existující majetek, který je pouze do SJM zahrnut rozšířením. Judikatura dále dovodila v R 42/1972, že věc pořízena z části z výhradních prostředků a z části z prostředků spadajících do společného jmění spadá do společného jmění („jestliže manželé nabyli rodinný domek, chatu, garáž, popř. jinou nemovitost, která může být předmětem osobního vlastnictví, za trvání manželství a na zaplacení použili třeba jen zčásti společných peněz, je nutno do bezpodílového spoluvlastnictví manželů zařadit celou nemovitost, nikoli snad jen její ideální část, odpovídající hodnotou částce použitých společných peněz.“). Nehledí se zde na poměr peněz investovaných z výhradních a společných. V absurdní situaci pak může jedna koruna zakládat režim společného jmění manželů i nemovitosti v ceně milionů korun. Bylo by značně nespravedlivé přisuzovat stejný podíl manželé, který se k nabytí majetku přičil větší mírou, proto se bude míra vynaložených prostředků z jeho výhradního vlastnictví vypořádávat jako vnos. Dřívější judikatura připouštěla pouze redukci vnosu. V případě, že manželé koupili automobil do SJM za 1 000 000,-Kč z poloviny z prostředků ve společném jmění a z poloviny z prostředků patřícím pouze jednomu z manželů, měl by onen manžel nárok při vypořádání na vnos, který do věci vložil, tedy 500 000,-Kč, avšak v případě, že hodnota věci v průběhu manželství ke dni zániku SJM klesla na polovinu, tedy na 500 000,-Kč, měl by manžel nárok pouze na vnos redukováný a pokles hodnoty věci, mohl by si tedy nárokovat 250 000,-Kč. Valorizace se nepřipouštěla³⁶: „Ustanovení § 150 ObčZ vykládají soudy standardně podle jeho slovního vyjádření, to znamená, že manžel může požadovat jen to, co skutečně na společnou věc vynaložil, a nikoliv zhodnocení věci“. Nyní Občanský zákoník valorizaci výslovně připouští ve svých ustanoveních (viz kapitola II2.5 Valorizace investic a vnosů)

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2004, sp. zn. 22 Cdo 1037/2004

2.8 Nárokovatelný podíl

Termín “nárokovatelný podíl” není právním pojmem, který používá OZ. Pro účely mé práce tento pojem určuje nárok bývalého manžela na podíl SJM při vypořádání. Tento termín jsem použil proto, že pro zjištění hodnotových relací, ve kterých se bývalý manžel pohybuje, je v první řadě nutné relevantně vyčíslit tento podíl. Jde o to, že v mnoha případech mají rozvedení manželé zcela jiné představy o vypořádání, než zákon dovoluje. To se týká např. požadavku vypořádat vše, co si v průběhu manželství poskytl, co jeden spotřeboval a druhý ne, požadavku na rozdílné vypořádání v případě, kdy jeden z manželů pracoval, druhý byl v domácnosti apod. Při výpočtu nárokovatelného podílu jsou zohledněny veškerá aktiva i pasiva, která do předmětu vypořádání spadají, jakož i všechny investice či vnosy. Pro výpočet nárokovatelného podílu je nezbytné postavit na jisto jaká je celková masa aktiv SJM včetně případných investic na oddělený majetek, celková masa pasiv SJM, včetně případných vnosů, čistá hodnota SJM a z ní vypočtený nárokovatelný podíl účastníka představující při použití pravidla parity 50% této čisté hodnoty. Příklady jednotlivých výpočtů uvádím ve Zvláštní části této práce.

II Zvláštní část

1. Přehled zásadních změn

V tomto oddíle druhé části své diplomové práce nejprve vymezím hlavní změny, které OZ ve vztahu ke společnému jmění přinesl. Detailní rozbor některých z nich bude proveden v samostatných oddílech.

1.1 Rozsah SJM

Stručný výčet hlavních změn v úpravě společného jmění manželů je následující:

a) Změny rozsahu SJM.

Oproti předchozí úpravě nyní OZ v §709 odst. 1 písm. b) výslovně připouští nabytí věci do SJM v případě, kdy vlastnické právo k této věci vzniklo darem nebo děděním. Další změna rozsahu SJM připouští §709 odst. 2, který na rozdíl od předchozí úpravy termín “výnosy“ nově nahrazuje termínem zisk. Současně provedl OZ nové vymezení předmětu společných závazků – dluhů, jako součásti SJM. Tato změna precizuje postavení účastníků v případě, kdy je zdrojem SJM zisk produkovaný z výhradního majetku jen jednoho z nich. Již zavedení pojmu “zisk“ odstraňuje pochybnosti o tom, zda součástí SJM se automaticky stávají veškeré užitky z majetku ve výhradním vlastnictví, aniž by bylo zohledněno, jaké náklady musel dotčený manžel k získání tohoto užitku vynaložit. Stejně tak odstranil i pochybnosti stran závazků k výhradnímu majetku, které by tento zisk přesahovaly. Tyto i ostatní výše popsání změny jsou tedy podle mého názoru přínosem, institut SJM se více přizpůsobil požadavkům společnosti, a zrovnoprávnil a zároveň usnadnil manipulaci s masou SJM mezi manželi. Dá se současně konstatovat, že tyto změny nejsou v rozporu s dosavadní judikaturou a naopak na ni v některých případech navazují a vychází z ní.

V §709 OZ nově chybí zmínka o restitucích, ustanovení, které udává vztah mezi majetkem vydaným podle právních předpisů o restituci majetku jednomu z manželů a rozsahem SJM nyní nalezneme v přechodných ustanoveních OZ, konkrétně v § 3040

OZ. Právní úprava v tomto ohledu není novinkou, zde se jedná pouze o odlišné systematické zařazení ustanovení oproti předchozí úpravě.

b) **Valorizace a redukce vnosů a investic**

Ve vztahu k vypořádání SJM se jedná opravdu o revoluční změnu, která nemá oporu v dosavadní judikatuře. Podle mého názoru se jedná o změnu nesystémovou a použitím současné zákonné dikce s sebou přinese celou řadu problémů. Navíc z proklamovaného charakteru SJM jakožto majetkového společenství bez obchodního podtextu vytváří nově možnosti uplatňování neoprávněných nároků a de facto i jiný režim týkající se nároků obdobných nárokům z bezdůvodného obohacení. Tvůrci zákona a zákonodárci toto ustanovení §742 odst. 2 OZ jistě považovali za vhodné doplnění stávající úpravy vypořádání SJM, namísto toho však do zákonné úpravy léty prověřené rozhodováním soudu a jednotné právní praxe zařadili naprosto nesystémové ustanovení, které ve svém důsledku může znamenat pro jednoho z účastníků řízení citelnou újmu, jak demonstruji na příkladech v další části této práce. Navíc se domnívám, že tato úprava není v kontextu se smyslem zákonné úpravy obdobných vztahů provedené OZ. Je zde vytvořen předpoklad pro uplatnění zcela samostatného a v jiné podobě nepřijatelného majetkového nároku, (mám zde na mysli valorizaci investice bez zohlednění zásluhovosti) platící pouze v řízení o vypořádání SJM. Hodnota valorizované investice by se tedy markantní měrou odlišovala od její hodnoty při vypořádání podílových spoluvlastníků nebo v případě uplatňování nároků z bezdůvodného obohacení, ve kterých je zhodnocení věci základním kritériem pro vyčíslení nároku. Podrobně se touto problematikou zabývám v dalších oddílech této části týkajících se vypořádání SJM.

c) **Podpůrné použití ustanovení o vypořádání podílového spoluvlastnictví**

Zajímavou a praktickou novinkou, kterou dřívější právní úprava neznala, je propojení úpravy vypořádání SJM a podílového spoluvlastnictví. Jde o to, že §712 OZ připouští použití ustanovení o spoluvlastnictví v případech, kdy to není vyloučeno. Za této situace by tedy soud rozhodující o vypořádání SJM mohl za podmínek uvedených v §1147 OZ rozhodnout o prodeji společné věci soudní dražbou. Takový postup dříve nebyl možný, když v rámci soudního vypořádání mohla být věc přikázána do vlastnictví jednoho z účastníků řízení nebo do jejich podílového spoluvlastnictví. Situaci, kdy žádný z bývalých manželů tuto věc nechtěl, zákon neřešil a úpravu prodeje věci soudní

dražbou připouštěl zákon pouze v případě vypořádání podílového spoluvlastnictví. Domnívám se proto, že tato úprava je přínosem a najde v praxi velkého uplatnění. Dále se nabízí možnost vypořádání SJM způsobem, kdy soud rozdělí nemovitost na jednotky. Podle §1165 OZ ve spojení s výše zmíněným §712 OZ je tato možnost přípustná nejen při vypořádávání spoluvlastnictví, ale také při zúžení a vypořádání SJM.

d) Další změny týkající se SJM – souhrn

OZ ještě přinesl další změny, které se dotýkají společného jmění manželů. Jedná se však o změny, které nemají přímý vztah pro předmět mé diplomové práce, a proto se omezím pouze na jejich příkladný stručný výčet bez bližšího komentáře:

Předchozí princip o stavění promlčecí doby mezi manžely byl precizován a rozšířen o další ochrannou lhůtu.

Rodinný závod - §700 OZ - §709 OZ, ve vztahu k vypořádání SJM: Tyto dva instituty se střetnou v případě, že vlastník nebo spoluvlastník rodinného závodu zemře a rodinný závod je součástí SJM. Za takovéto situace je třeba nejdříve vypořádat společné jmění. Ustanovení o manželských majetkových právech má totiž dle §700 odst. 2 OZ aplikační přednost před ustanoveními týkající se rodinného závodu. Pozůstalý manžel proto vypořádáním nabude část vlastnického práva k rodinnému závodu.³⁷

Obchodní podíl – Již dřívější praxe dovodila, že byl-li obchodní podíl nabyt, byť jenom zčásti z majetku spadajícího do režimu BSM, bude pak obchodní podíl společnou majetkovou hodnotou manželů, rovněž spadající do BSM. Judikatura, týkající se novějšího SJM, již nesporně obchodní podíl, nabytý alespoň zčásti za majetek spadající do SJM do SJM řadila.^{38,39}

Dřívější praxe zásadně u podílu v obchodní korporaci oddělovala složku majetkovou, tedy hodnotu podílu a složku ovládací, tedy faktickou možnost společníka ovlivňovat chod korporace. Dnešní úprava dle OZ se v tomto směru ale odchyluje

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9., s. 146

³⁸ KRÁLÍK, M.: Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-96-0 s. 343-346,

³⁹ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2004, veden pod sp. zn. 22 Cdo 700/2004 - publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, 2005, pořadové číslo 68

v tom, že neurčuje, jestli má druhý manžel, jenž má díky nabytí podílu za prostředky v SJM druhým manželem, složku ovládací, tedy jestli i on může svým jednáním ovlivnit chod společnosti, nebo mu stále náleží jen majetkový prospěch z podílu. Tato otázka je o to důležitější, jelikož soudní praxe dovodila, že podíl v obchodní korporaci jde při vypořádání přikázat pouze společníkovi obchodní společnosti.^{40,41}

Věci obvyklého vybavení domácnosti - §698 OZ - touto problematikou jsem se zabýval v části II 2.5 a na text tam uvedený se dovoluji odkázat.

Ochrana třetích osob - §731 a násl. - dle §731 OZ může věřitel uspokojit svůj dluh z majetku v SJM za předpokladu, že tento dluh vznikl jednomu nebo oběma manželům za doby trvání manželství. V dalším §732 OZ je ovšem chráněn i manžel a to v případě, že dluh vznikl následkem právní události, zapříčiněné manželem druhým. V takovémto případě musí manžel, jenž dluh nezpůsobil, neprodleně poté, co se o dluhu dozví, oznámit svůj nesouhlas věřiteli, který může svou pohledávku vymáhat ze SJM pouze do hodnoty, jakou by tvořil podíl manžela dlužníka, kdyby bylo SJM zrušeno a vypořádáno. Zjednodušeně řečeno, manžel by svým chováním v rozporu s druhým manželem způsobit zkrácení jeho podílu na SJM. §733 opět mívá na ochranu třetích stran, když relativně zneplatňuje jakékoli zúžení nebo zrušení SJM, ať už smluvní nebo soudní, za předpokladu, že doba od okamžiku, kdy se jeden z manželů zavázal po okamžik zrušení nebo zúžení je kratší než 6 měsíců. Věřitel má nárok se uspokojit ze všeho majetku, který byl v SJM, jako by k zúžení nebo zrušení nedošlo. Záměr tohoto ustanovení je jasný a to předejít situacím, kdy se manžel zaváže věřiteli a pak buď úplně zruší, nebo zúží SJM a učiní pohledávku nedobytnou. Stejně tak i §734 chrání třetí osoby v případě, kdy by zúžení nebo zrušení vedlo k ohrožení jejich práv. Zákon zde sám uvádí, že tyto situace se týkají hlavně věřitelů manželů. Věřitelům je zde dána možnost domáhat se uspokojení své pohledávky v rámci vypořádání i na tom, co bylo ze SJM vyloučeno.

⁴⁰ KRÁLÍK, M.: Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-96-0 s. 381

⁴¹ Viz. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004, publikováno v Právních rozhledech, 2006, č. 4, s. 152

§747 upravuje ochranu jednoho z manželů pouze v případě, že nemovitost, v níž žijí, je ve výhradním vlastnictví druhého manžela. Ustanovení tohoto paragrafu se na případy, kdy je byt nebo dům součástí SJM, nevztahuje.⁴²

OZ naopak z předchozí úpravy nepřevzal ustanovení §144, které bylo důležitou normou pro posuzování břemene tvrzení a břemene důkazního, když vyslovovalo domněnku, které věci se ze zákona považují za předmět SJM a jestliže tvrdí jeden z účastníků opak, nese plné břemeno tvrzení i břemeno důkazní. Nepřevzetí tohoto ustanovení ovšem neznamená, že by se v tomto směru měla praxe nějak významně odchýlit.

Změny ve smluveném režimu majetkového práva:

Zde je třeba zmínit nově možnost uzavřít smlouvu o majetkovém uspořádání, uzavřenou za doby manželství podle § 718 odst. 2 OZ. Takovouto smlouvu starší právní úprava neumožňovala.

1.2 Dar

Před nabytím účinnosti OZ nebylo možné nabývat do SJM darem. Nepochopitelně tak byly z předmětu SJM vyloučeny případy, kdy dárce výslovně projevil svou vůli obdarovat oba manžele v úmyslu obohatit o darovanou věc jejich SJM. V případě, že dárce výslovně v darovací smlouvě označil jako obdarované oba manžele, stávali se podílovými spoluvlastníky a jejich podíly vyplývaly ze smlouvy, jinak byly podíly manželů stejné. Ani vůle dárce darovat výslovně do SJM nezakládala automaticky neplatnost smlouvy. V případě, že již záměr dárce zjistit nešel, tedy například když dárce zemřel, vůle obdarovat manžele oba, a to i ze zákona nepřipustně do SJM, připadala majetková hodnota do podílového spoluvlastnictví.⁴³

Důsledkem nemožnosti obdarovat majetkovou hodnotou do SJM bylo to, že tuto věc vlastnili manželé v jiném majetkovém režimu než ostatní svůj majetek, v režimu, který nepředpokládali ani nechtěli. Navíc se tato věc nevypořádávala spolu se SJM nebo BSM, ale v rámci vypořádání podílového spoluvlastnictví, kterou soud mohl, ale také

⁴² Hrušáková, M., Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9., s. 416

⁴³ viz. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2013, sp. zn. 30 Cdo 1719/2013

nemusel projednat v jednom řízení se SJM. Stejně tak nakládání s věcí patřící do podílového spoluvlastnictví je odlišné od nakládání s věcí spadající do společného jmění.

Obecná podmínka v §709 OZ odst. 1 pro způsobilost připadnout do SJM je očištěna o případy uvedené v §709 odst. 1 písm. a)-e), odst. 2 a odst. 3. Dar je konkrétně vyloučen z nabytí do SJM podle §709 odst. 1 písm. b), avšak i z této výjimky existuje výjimka. Zákon totiž říká, že věc do SJM nepřipadne pouze v případě *“ledaže dárce při darování...projevil jiný úmysl”*. V případě, kdy dárce jiný úmysl projeví, tedy jednoznačně projeví vůli obdarovat oba, nebude majetková hodnota patřit do podílového spoluvlastnictví, ale bude zahrnuta v mase SJM. Otázku záměru dárce, zda chtěl nebo nechtěl obdarovat oba manžele, lze na rozdíl od vůle zůstavitele zjistit lehce. Pokud nevyplývá přímo z darovací smlouvy, sám zůstavitel může uvést, komu byl dar zamýšlen.⁴⁴ I nadále však lze nabývat majetkovou hodnotu darem do podílového spoluvlastnictví nebo do výhradního vlastnictví každého z manželů. Pokud však dárčův úmysl je obdarovat manžele do podílového spoluvlastnictví nebo obdarovat jen jednoho z nich, musí být jeho úmysl i akceptace obdarovaného zřejmá z darovací smlouvy, jejíž obsah musí vylučovat, že dárce a obdarovaný nezamýšleli předat a převzít dar jako předmět SJM.

1.3 Zisk

Podle § 709 odst. 1 písm. d) OZ není součástí SJM to, co nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví. Toto ustanovení zákona je nutno vykládat restriktivně, jelikož se nevztahuje na věci generující zisk. Pokud by tomu tak nebylo § 709 odst. 1 písm. d) by tyto věci zahrnoval, byl by v rozporu s ustanovením téhož paragrafu, odstavce 2. Je proto nutné chápat odstavec 2 paragrafu 709 jako speciální k § 709 odst. 1 písm. d), neboť § 709 odst. 2 zvláště upravuje věci, generující zisk.

V §709 odst. 2 OZ je nově použit termín “zisk”. Dle dřívější úpravy spadaly do SJM výnosy z výhradního majetku. Výnos obecně nespadá do kategorie zisku a lze ho v účetní terminologii spíše podřadit pod termín “obrat”. Jeho jazykovým výkladem dojdeme k tomu, že výnosem je jakýkoliv přírůstek, užitek získaný z titulu vlastnictví věci

⁴⁴ Švestka, J, Dvořák, J, Fiala, Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II, Praha: Wolters Kluwer a. s., 2014, s. 128

hlavní, ovšem bez zohlednění nákladů, které musím za účelem dosažení tohoto užitku vynaložit. Nepatrná jazyková změna v podobě nahrazení termínu “výnos“ termínem “zisk” má značné důsledky. Zisk je nyní zcela správně chápán jako výnos z výhradního majetku, tj. výnos ponížený o obvyklé náklady spojené se zachováním takového majetku.

Dramatický rozdíl v dosavadní a stávající právní úpravě lze nejlépe dokumentovat na případu činžovního domu, jenž je ve výhradním vlastnictví jen jednoho z manželů. Celkový měsíční příjem ze všech nájemních smluv činí 200 000,- Kč měsíčně. Zároveň je ale třeba, aby majitel domu platil měsíčně souhrnně 50 000,- Kč určené na poplatky za energie a běžnou údržbu domu. Podle staré úpravy spadala do SJM celá částka 200 000,-Kč, tedy výtěžek z nájemních smluv. Prostředky, které musel periodicky za účelem správy domu vynakládat, v našem případě tedy 50 000,-Kč měsíčně, byly předchozí úpravou považovány za investici ze SJM. K její realizaci byl nutný souhlas druhého manžela a tento manžel, jenž dával k investici souhlas, měl zároveň nárok na podíl z investice v případě vypořádání.

Tato nová a nepřehledná situace byla nyní nahrazena novou, praktičtější a přehlednější úpravou. Jak výše uvedeno, spadá nyní do SJM zisk z majetku v odděleném vlastnictví, tedy v našem případě příjem z nájemních smluv ponížený o částky, které jsou nutné pro zachování schopnosti nájemního domu tyto peníze generovat. Manžel, jenž je vlastníkem nájemního domu podle OZ nepotřebuje souhlas druhého manžela k použití peněžních prostředků k chodu domu, jelikož vůbec do SJM nespadají. Do SJM by v této simulované situaci spadalo měsíčně 150 000,- Kč a v rámci investic by nemuselo docházet k samostatnému a komplikovanému vypořádání.

Použitím termínu zisk došlo k odstranění právní úpravy, která byla již na účinnosti OZ 1964 shledána nevhodnou a nespravedlivou.⁴⁵ Nespravedlnost zde z mého pohledu byla hned ze dvou hledisek. Jednak ve způsobu nakládání s prostředky, kdy manžel vlastník majetkové hodnoty, potřeboval fakticky souhlas k zachování příjmu spadajícího do SJM, dále pak značně ztěžoval prokazování oněch investic při dokazování.

⁴⁵ Švestka, J, Dvořák, J, Fiala, Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II, Praha: Wolters Kluwer a. s., 2014, s. 129

Složitější může být posouzení, zda se majetek získaný v důsledku vynaložení prostředků ze SJM určený k zachování schopnosti rozšiřovat SJM o zisk zhodnotil nebo ne. V případě pokud by se majetek v odděleném vlastnictví zhodnotil, musely by se prostředky vynaložené na jeho správu i nadále posuzovat jako investice ze SJM na výlučný majetek manžela vlastníka. Toto zhodnocení se bude muset zkoumat z mnoha hledisek a jedná se o záležitost ryze individuálního přístupu. Domnívám se, že v takovém případě by manžel – nevlastník nesl rozsáhlé důkazní břemeno k prokázání toho, že v důsledku investic z prostředků SJM, došlo nad rámec běžné správy ke zhodnocení věci, v čem toto zhodnocení nad běžnou údržbu spočívá a jak je hodnotově vyjádřeno. To je záležitost více jak nesnadná. Ještě nesnadnější se poté jeví řešení situace, kdy v důsledku výnosů odděleného vlastnictví došlo ke zhodnocení věci, která je jeho předmětem. I toto zhodnocení by totiž mělo být zohledněno při vypořádání SJM a i v tomto případě je procesní pozice manžela – nevlastníka velmi nejistá.

Na druhé straně je zřejmé, že manžel - vlastník, by z výnosů plynoucích z majetku v jeho výlučném vlastnictví neměl majetkovou hodnotu na úkor SJM zhodnocovat, jelikož by se tak vlastně obohacoval na úkor druhého manžela - nevlastníka, jenž má na tyto prostředky v SJM ze zákona stejný nárok. Stejně tak je nespravedlivé požadovat po manželovi, který je vlastníkem výhradního majetku nesoucího do SJM zisk souhlas druhého manžela, k běžným periodickým úkonům v zájmu zachování takového majetku, jak tomu bylo za předchozí úpravy. Domnívám se, že současná i minulá právní úprava je v tomto ohledu nedokonalá a ani právní praxe dosud neposkytla jasný návod, jak v těchto případech postupovat.

Adekvátní právní řešení proto bude většinou možné přijmout pouze v extrémních případech, jako v situaci, kdy manžel přistavoval další části nájemního domu za doby manželství (rozšiřoval předmět svého výhradního vlastnictví) vynaložené náklady však prezentoval jako náklady, které je nutné vynaložit pro zachování schopnosti generovat zisk, tedy jako ty, o které je zisk ponížen před zahrnutím do masy SJM. V tomto případě by se jednalo o jasnou investici ze SJM na výhradní majetek jednoho z manželů a manžel, jenž byl o tuto hodnotu zkrácen by si ji mohl při vypořádání nárokovat.

Obtížné posoudit, zda se skutečně jednalo o investici ze společného na oddělený majetek, ale může být například v případech, kdy se tento majetek zhodnotil z jiných

důvodů, tedy nehledě na nutné periodické úkony, které manžel vynaložil každý měsíc, a byly odůvodněné k zachování majetkové hodnoty. Problematičnost této záležitosti je o to větší, že OZ nyní výslovně připouští valorizaci investic. (dále o valorizaci investic viz kapitola II, 2.5).

2. Vypořádání společného jmění manželů

2.1 Formy vypořádání SJM před rozvodem a po rozvodu manželství

Společné jmění manželů ve většině případů zaniká společně se zánikem manželství, zákon však připouští případy, kdy SJM zaniká ještě za doby trvání manželství. Společným znakem obou těchto variant je, že důvod pro zánik SJM musí mít vždy zákonný základ, to znamená, že k zániku manželství ani k zániku SJM nemůže dojít z jiného než zákonného důvodu.⁴⁶

K formám vypořádání SJM spolu se skončením manželství:

a) rozvodem manželství

Právní mocí rozsudku o rozvodu manželství zaniká i společné jmění manželů. Režim, jakým je společné jmění manželů vypořádáno, se bude odvíjet od způsobu, jakým bylo manželství rozvedeno. V případě nesporného rozvodu, tedy rozvodu manželství, kde se nezjišťují příčiny rozvratu (§757 OZ), nemůže být manželství rozvedeno bez vzájemné dohody manželů o jejich majetkových poměrech po rozvodu (podmínka v §757 odst. 1 písm. c)). Z tohoto jasně vyplývá, že dohoda je jediným možným způsobem vypořádání SJM při rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu.

V situaci, kdy manželství zaniklo rozvodem se zjišťováním příčin rozvratu manželství, může dojít k vypořádání SJM všemi možnými způsoby. Manželé mohli dle §757 OZ již za doby trvání manželství uzavřít dohodu a vypořádání SJM s účinností ke dni zániku manželství. V takovém případě je však k účinnosti dohody třeba, aby byl rozvod realizován způsobem uvedeným v §757 OZ. Dosavadní judikatura se sice vztahuje pouze k §24a Zákona o rodině⁴⁷, ale lze předpokládat, že současná praxe bude stejná. V případě, nedojde-li mezi manželi k rozvodu dle §757 OZ, tak mohou dohodu o vypořádání uzavřít až po zániku manželství. V případě, že k dohodě o vypořádání SJM mezi manželi nedojde, je možnost aby SJM vypořádal soud na základě žaloby. Pokud

⁴⁶ Hrušáková, M., Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 301

⁴⁷ viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2007, sp. zn 22 Cdo 20/2007

manželé do 3 let neuplatní ani jeden z těchto dvou způsobů, SJM se stává vypořádaným na základě zákonné fikce.

b) smrtí jednoho nebo obou manželů, prohlášením za mrtvého

V případě, že jeden z manželů zemře, popřípadě oba manželé zemřou zároveň, společné jmění manželů zaniká ex lege. Novinkou je možnost uzavřít dohodu mezi dědici a pozůstalým manželem, dokonce ji zákonodárce díky nové koncepci Občanského zákoníku staví do pozice způsobu preferovaného. Zvláštní podmínkou obsahu takovéto dohody je pak to, že ona dohoda nesmí být v rozporu s vůlí zůstavitele, ani nesmí být v rozporu s právním řádem. Stejně tak se u této dohody uplatní obecné podmínky pro dohody o vypořádání SJM. Pokud dohoda mezi pozůstalým manželem a dědici neexistuje, je na soudu, aby určil, jaká část zaniklého SJM patří do výhradního vlastnictví pozůstalého manžela a jaká část spadá do režimu pozůstalostního jmění.

Právní mocí prohlášení jednoho z manželů za mrtvého nastávají stejné účinky, jako by manžel zemřel v den, uvedený jako den smrti.

c) prohlášením manželství za neplatné soudem

Manželství se považuje za platné, dokud soud neprohlásí manželství za neplatné, proto i v neplatném manželství společné jmění manželů vzniká. Zaniká pak právní mocí rozhodnutí soudu o prohlášení manželství za neplatné a to ke dni rozhodnutí. Zákon nijak zvlášť neupravuje zvláštnosti vypořádání při tomto způsobu zániku SJM, je zde tedy možná dohoda, vypořádání rozhodnutím soudu nebo zákonnou fikcí.

Nově Občanský zákoník zakotvil i možnost zániku SJM změnou pohlaví. Změnou pohlaví ex lege zaniká manželství nebo registrované partnerství, nastávají tedy stejné účinky, jako by manželství zaniklo rozvodem, opět je zde tudíž možnost uplatnit všechny způsoby vypořádání SJM podle OZ.

K formám vypořádání SJM za trvání manželství:

a) výrokem soudu, jímž ukládá trest propadnutí majetku

Ačkoli výrok trestního soudu o uložení trestu propadnutí majetku ve smyslu §66 Trestního Zákoníku nemá vliv na manželství jako takové, společné jmění manželů zaniká ze zákona, avšak Trestní Zákoník se omezuje pouze na konstatování, že SJM zaniká,

není proto stále vypořádané.⁴⁸ Takto zrušené SJM pak může být vypořádáno dohodou, kde na jedné straně stojí manžel, proti kterému výrok o trestu propadnutí věci nesměřoval a na straně druhé organizační složka státu, jelikož propadnutý majetek se stává vlastnictvím státu. V případě, že dohoda mezi organizační složkou státu a druhým z manželů není možná, může organizační složka státu podat návrh na vypořádání SJM soudu. Při tomto řízení bude soud postupovat obdobně, jako v ostatních případech soudního vypořádání SJM.⁴⁹

b) prohlášením konkursu

Stejně jako u předchozího způsobu zániku SJM, ani zde nezaniká manželství jako takové, zaniká pouze SJM. Dalším důsledkem prohlášení konkursu na dlužícího manžela může být neplatnost některých smluv mezi manžely, uzavřených od okamžiku podání insolvenčního návrhu některým z věřitelů.

c) Další způsoby limitace SJM v době trvání manželství

Na tomto místě lze pouze stručně konstatovat, že SJM lze v době trvání manželství z důvodů uvedených v §724 odst. 2 OZ zrušit soudem, formou notářského zápisu lze provést zúžení SJM. V obou těchto případech by jako zákonný důsledek zrušení či limitace navazovalo jeho vypořádání, a to za stejných kritérií, jako by vypořádání probíhalo po zániku manželství.

2.2 Parita a disparita podílů

Parita a disparita podílů vyjadřuje poměr jednoho podílu na SJM k tomu druhému. Parita podílů je případ, kdy podíly obou manželů jsou stejné. O tento stav jde při vypořádání nejčastěji, jelikož rovnost podílů je zákonem presumována a manželé se ve většině případů disparity podílů nedovolávají. V posledních letech se však v praxi soudů častěji uplatňuje i disparita podílů, tedy situace, kdy podíl jednoho z manželů je větší, než podíl manžela druhého. §742 odst. 1 písm. a) OZ, kde je presumována rovnost podílů vychází z OZ 1964 §149 odst. 2. Změnila se ale zákonná formulace parity. Dříve

⁴⁸ Hrušáková, M., Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 309

⁴⁹ Hrušáková, M., Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 309)

se používala formulace: „*vychází se z toho, že podíly jsou stejné*“, nyní ovšem OZ stanoví, že podíly jsou stejné. Ač se zdá nynější úprava rigidnější, ani dnes nejde o kogentní ustanovení. Pokud by se od parity podílů nešlo odchýlit, nebyl by smysl vést soudní řízení o vypořádání SJM.⁵⁰ Judikatura týkající se parity a disparity podílů je rozmanitá hlavně v případě vypořádání SJM dohodou. Zde bylo nutno určit, zda vůbec se lze od parity podílů odchýlit a pokud ano, tak do jaké míry. Soudní praxe nakonec došla k závěru, že manželé se mohou dohodnout na různých velikostech jejich podílů (*“Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví nebylo vyloučeno, aby se rozvedení manželé platně dohodli tak, že jeden z nich nabude menší podíl, případně se mu nedostane ničeho”*⁵¹). Zároveň však tato praxe dovodila, že ačkoli je smluvní volnost manželů v tomto směru široká, není zcela neomezená. Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 3. května 2011⁵² stanovil jako mantinel pro dohodu dobré mravy, když řekl že: *“Dohoda..., podle které jeden z manželů získal všechna společná aktiva představující značný majetek, zatímco značně zadlužený druhý manžel převzal všechna společná pasiva, přičemž mu nezůstalo vůbec nic, co by mohl použít na úhradu svého dluhu, je v případě neexistence důvodu ospravedlňujícího uzavření takové dohody absolutně neplatná, protože se přičí dobrým mravům a nelze ji akceptovat ani s ohledem na zásadu smluvní volnosti”*.⁵³

2.3 Kritéria disparity

Obecné východisko uznávané i právními úpravami OZ přecházejícími je, že podíly obou manželů na SJM jsou stejné. Od tohoto stavu se lze odchýlit, avšak ve výjimečných případech⁵⁴. Disparita se dle soudce Nejvyššího soudce Mgr. Michala Králíka Ph.D. projevuje při vypořádání třemi způsoby:

⁵⁰ Hrušáková, M., Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, s. 373

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1283/2003

⁵² Rozsudek ze dne 3. května 2011, sp. zn. 22 Cdo 141/2009, publikován v Právních rozhledech 2011, č.19, s. 174

⁵³ Králík, M.: Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-96-0 s. 334-339,

⁵⁴ Viz Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 8. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3174/2007, dostupný na www.nssoud.cz

- a) disparita podílů vyjádřená zlomkem nebo procentem. Zde se jedná o situaci, kdy celková suma majetku v SJM je rozdělena buď procentně, nebo zlomkem mezi manžele. Podíl jednoho z manželů pak lze vyjádřit například 75% nebo 3/4 z celku SJM, druhý podíl pak 25% nebo 1/4 celku.
- b) přikázání určité věci jednomu z manželů, bez závazku protiplnění druhému manželovi. Zde se jedná o situaci, kdy v celkovém počtu vypořádávaných věcí existují věci, které nezavazují manžela, jemuž byly věci přikázány, k protiplnění manželovi druhému. Jako příklad si lze uvést vypořádání SJM, kde se vypořádává 27 věcí, všechny jsou přikázány jednomu z manželů, ale manžel je povinen zaplatit polovinu hodnoty vypořádávaných věcí pouze 25 z nich. Disparita se zde tedy projevuje tím, že nenastupuje povinnost zaplatit podíl na zbytku vypořádávaných věcí druhému manželovi.
- c) některému z manželů je přikázán dluh, aniž by byl druhý manžel zavázán k úhradě poloviny dluhu. Podmínkou je, že se musí jednat o dluh, který je předmětem vypořádání.⁵⁵

Disparita podílů nastává jako důsledek chování jednoho z manželů za doby manželství. Obecně důvody pro vznik disparity nejsou zákonem stanoveny, je proto na judikatuře, aby určila, jaké případy a v jaké míře, mohou vést k vzniku nerovnosti podílů na vypořádání. Jako typické příklady pro použití disparity podílů je existence negativního chování jednoho z manželů, nepracování nebo úmyslnému vyhýbání se práci, nevedení společné domácnosti, oddělené hospodářství nebo třeba nevěra či gamblerství. Za doby manželství však může mít chování manžela i pozitivní vliv na výši podílu, tedy ovlivnit disparitu opačně, než ve výše uvedených příkladech.⁵⁶

Judikatura vztahující se dosud pouze k předchozí úpravě SJM sice disparitu nevyklučovala, její kritéria však výslovně nestanovila. Pouze obecně lze proto konstatovat, že zákonná hlediska vypořádání uvedená v §149 odst. 2 OZ 1964 byla praxí shledávána jako důvod pro určitou kvalitu vypořádání (např. komu případně osobní automobil, kte-

⁵⁵ Králík, M.: Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-96-0 s. 340-341

⁵⁶ Králík, M.: Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-96-0 s. 343-346

rý slouží i potřebám nezl. dětí účastníků), nikoliv však jako hledisko kvantitativní. Pro závěr o možnosti disparity by proto svědčily okolnosti vymykající se spíše běžné správě majetku, jejímu nabývání, postoji k majetku SJM apod., které by překračovaly běžnou míru a byly svým způsobem výjimečné. Nebylo by totiž dozajista právně přijatelné, aby manželé, kteří spolu nežijí a pouze jeden z nich vytváří bez přičinění druhého majetek SJM se musel po rozvodu dělit o polovinu toho, co sám vytvořil. Na druhé straně však nelze vypořádání SJM považovat za nástroj pro vypořádání majetkových vztahů, které mezi účastníky běžně nastávaly v době trvání manželství. Relevance všech nároků musí být posuzována a vztahována pouze k rozhodnému dni, to jest ke dni zániku SJM.

2.4 Investice a vnosity: posouzení předchozí a současné úpravy z pozice zákonné úpravy a judikatury, redukce

Pojmy investice a vnosity ve vypořádání SJM jsem již zmínil při mnoha příležitostech v dřívějších kapitolách práce, přesto se domnívám, že pro ucelené zhodnocení tohoto institutu nebude na škodu, když určité již výše zmíněné věci připomenu a doplním. Investice je pojem, který se při vypořádání majetkových vztahů mezi manželi využívá v našem právním řádu již dlouhodobě. V dřívější právní úpravě OZ 1964 se s investicemi setkáme v §149 odst. 2: *„Každý z manželů je oprávněn požadovat, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.“*. Jde tedy o situaci kdy majetek náležející oběma manželům v SJM je využit na majetek, který je ve výlučném vlastnictví pouze jednoho z manželů. Bude se jednat například o případy, kdy manžel ze společných peněz zrekonstruuje v domě v jeho výhradním vlastnictví kuchyň nebo opraví nabouraný automobil. Investicí nebude majetek pořízený byť jen z nepatrné části z prostředků ze SJM, neboť takto nabytý majetek se stává součástí SJM. Za investici nebude považováno ani vynaložení prostředků na věc ve vlastnictví třetí osoby, např. rodičů jednoho z účastníků. V takovém případě se jedná o majetek SJM v podobě pohledávky ať ze smluvního vztahu či bezdůvodného obohacení, se samostatným právním režimem. Jazykovým výkladem ustanovení §149 odst. 2. OZ 1964 došly soudy k závěru, že investice je svou hodnotou neměnná, jelikož jde o penězi vyčíslitelnou částku pevně vázanou k okamžiku poskytnutí, tedy k určitému dni v minulosti. Dnes je investice zakotvena v §742 odst. 1. písm. b) OZ *„každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo*

vynaloženo na jeho výhradní majetek“. Na rozdíl od předchozí úpravy, která neupravovala otázku redukce a valorizace, přinesla nová úprava možnosti obou těchto vlivů na stanovení hodnoty investic (§ 742 odst. 2 OZ).

Vnos z odděleného na společný majetek je definován v části I2.7 Vnos. Jedná se o majetek, který manžel vnáší do SJM ze svých výhradních prostředků, tj. majetková hodnota, o kterou manžel ze svého SJM obohatí.

2.5 Valorizace investic a vnosů

Valorizace investic je proces, ve kterém se při vypořádávání SJM mění hodnota investice v závislosti na různých faktorech. Jako logický opak redukce, kde se hodnota investice snižuje, zde se naopak hodnota investice zvyšuje. Judikatura k předchozí právní úpravě SJM dovozovala, že v případě investic není jejich redukce ani valorizace možná. Jak jsem již zmínil v předchozí části II 2.4, byla chápána jako penězi vyčíslitelná hodnota, pevně spjata s okamžikem v minulosti, ke zhodnocení ani znehodnocení se proto při vypořádávání nepřihlíželo, hodnota investice byla rovna částce investované v minulosti. Tato doposud konstantní praxe byla výrazně změněna Novým občanským zákoníkem 2014, který výslovně v §742 odst. 2. uvádí: *“Hodnota toho, co ze společného bylo vynaloženo na výhradní majetek manžela, stejně jako hodnota, toho, co z výhradního majetku manžela bylo vynaloženo na společný majetek, se při vypořádání společného jmění započítává zvýšená nebo snížená podle toho, jak se ode dne vynaložení majetku do dne, kdy společné jmění bylo zúženo, zrušeno nebo zaniklo, zvýšila nebo snížila hodnota té součásti majetku, na niž byl náklad vynaložen”*. Mimo to, že dnešní úprava tedy výslovně valorizaci i redukcí zakotvuje přímo v OZ, lze konstatovat, že tato úprava je v naprostém rozporu se soudní praxí a judikaturou Nejvyššího soudu ČR od roku 1964, při které platila zásada, že investice se nevalorizují ani neredukují a vnosy se pouze redukují. Při výpočtu nárokovatelného podílu účastníka se tedy jedná o největší změnu, kterou OZ přinesl. Přitom se jedná o změnu, která je nesystémová, jak dále popsáno, o změnu, která má nejednoznačný výklad a způsobuje tak právní nejistotu účastníků. Netýká se přitom jenom investic z majetku SJM do majetku odděleného, ale i vnosů, tedy o vložení prostředků z odděleného majetku na majetek SJM. Jak investice,

tak vnosy jsou podle mých zkušeností z mé praxe v advokátní kanceláři velmi častým nárokem, který je v rámci řízení o vypořádání SJM uplatňován.

Problém při aplikaci ustanovení §742 odst. 2 OZ spatřuji v následujícím:

1. Zákon stanoví, že se má při výpočtu hodnoty investice a vnosu přihlídnout i k jiným faktorům, než je původní částka investovaná ze společného na výhradní majetek jednoho z manželů. Bude-li tímto faktorem redukce, bude vycházeno ze stávající praxe, která byla běžně praktikována v případě zohlednění vnosů: v poměru výše redukce ceny věci dojde k redukcí vnosu. Vnos ve výši 100.000,- Kč na automobil v pořizovací ceně 200.000,-Kč bude při redukované ceně vozu ke dni zániku SJM ve výši 100.000,-Kč vyjádřen částkou 50.000,-Kč.
2. Způsob výpočtu valorizace je v zákoně vyjádřen pouze relací k zvýšení hodnoty věci ke dni zániku SJM. Tento odkaz je však příliš obecný a lze říci i zavádějící. Pokud by totiž jediným kritériem pro zvýšení hodnoty vnosu či investice byla zvýšená cena věci (ať již důvodem jejího zvýšení bylo cokoliv), mohlo by při výpočtu valorizace docházet až k absurdním situacím, které by jistě byly v rozporu s požadavkem spravedlivého vypořádání účastníků. Při respektování jediného kritéria – tj. zvýšení ceny věci by tedy např. účastník, který v osmdesátých letech přispěl nákladem 5.000,-Kč na stavbu plotu kolem pozemku a jednalo se o náklad vynaložený ze společného na oddělený majetek, tedy o investici, mohl při obrovském cenovém skoku některých pozemků valorizovat tento bagatelní náklad až tisícinásobně. Otrocký výklad výše uvedeného ustanovení by totiž znamenal, že soud nemusí zohledňovat kritéria zhodnocení věci provedeným vnosem či investicí a postačuje prostý výpočet nároku v poměru nárůstu původní ceny věci ke dni vložení investice k současné ceně tržní, obecné. Takto by tedy byl valorizován jakýkoliv náklad ať v podobě vnosu či investic v případě, pokud by se cena věci oproti době jeho realizace z jakýchkoliv důvodů zvýšila. Přitom by podle tohoto výkladu zákona nehrálo roli, zda se vnos či investice vůbec v hodnotě věci projevila. Absurdně by tedy mohla být požadována valorizace investic, např. stavebních prací, které ve svém důsledku vedly nikoliv ke zhodnocení, ale ke znehodnocení věci.

Z důvodů, které jsem popsal v předchozím bodě tohoto článku, se proto domnívám, že soudní praxe bude při zkoumání valorizace vnosu či investice zohledňovat více skutečností, než jenom zvýšení ceny věci oproti stavu při vložení investice či vnosu. Mám za to, že zjištění valorizace se nemůže obejít bez prokázání toho, jakou měrou, jakým podílem, se na původní ceně věci vnos či investice podílela. V případě, pokud se jednalo o peněžitý vnos, je tento poměr jednoduše vyjádřitelný a přezkoumatelný. Valorizace je v takovém případě zcela na místě a nová úprava má své jasné opodstatnění. Jedná se například o případy, kdy byl vnos vynaložen na zakoupení umělecké sbírky, autoveterána apod. V těchto případech je zcela na místě, aby se účastník, který vnos provedl, podílel i na zvýšení hodnoty věci, naopak dosud praktikovaný přístup ho poškozoval. V případě investic je však situace poněkud odlišná. V naprosté většině případů se totiž bude jednat o investice v podobě stavebních nákladů vynaložených ze společného na nemovitosti v odděleném majetku pouze jednoho z manželů. Mám za to, že soudní praxe se ani po novele OZ nemůže odchýlit od zavedeného způsobu zjišťování a prokazování vložených investic, který lze stručně charakterizovat takto:

- musí být prokázán původ prostředků vynaložených investice, jeho zdroj tedy musí být SJM
- musí být prokázán přesný rozsah investic, tj. konkrétních rozsah stavebních prací a ceny materiálu
- skutečnosti výše uvedené musí být předmětem tvrzení účastníka, který je nárokuje. Nelze tedy pouze obecně konstatovat, že byly provedeny nějaké investice, navrhnout soudu, ať zadá posudek na stanovení změny ceny nemovitosti před a po investicích a potom dotvrdit, o které investice se skutečně jednalo. Účastník je totiž povinen uvést nejprve svá skutková tvrzení a k prokázání těchto skutečností navrhnout důkazy, nikoliv tedy dosáhnout prostřednictvím důkazu⁵⁷: „*V žádném případě nepřichází v úvahu, že by nahradily skutková tvrzení sporných stran, zejména skutková tvrzení podstatná. Tím by byla popřena procesní odpovědnost žalobce za, slovy zákona, tvrzení všech pro rozhodnutí významných skutečností*“

⁵⁷ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2004, sp. zn. 28 Cdo 705/2004

Jestliže se tedy soudy neodchýlí od své dosavadní praxe a domnívám se, že k tomu není důvod, dojde v průběhu soudního řízení k prokazování přesného rozsahu investic.

Teprve po zjištění toho, v čem konkrétní investice spočívaly a jaká byla jejich hodnota, se může soud zabývat otázkou jejich valorizace. Pro výpočet její výše však bude nezbytné učinit si konkrétní závěr o tom, jakou měrou se vložené investice podílely na hodnotě věci, tj. v jakém poměru hodnotu věci zvýšily. Stejným poměrem by poté mohla být stanovena i samotná valorizace.

Kritérium zhodnocení věci je tedy podle mého názoru naprosto nezbytným elementem zkoumání výše valorizace, je to kritérium, které je přezkoumatelné a jeho aplikace je praktikována i v jiných majetkových vztazích upravených OZ, tedy konkrétně v případě podílového spoluvlastnictví (§1115 a násl. OZ) a v případě bezdůvodného obohacení §2991 - §3005 OZ

Jak jsem již výše uváděl, je kritérium valorizace pouze v relaci původní a předchozí ceny věci (tedy bez zkoumání zhodnocení věci) pro výpočet nárokovatelného podílu značně spekulativní a prakticky nepřezkoumatelné. Takto by docházelo i ke zhodnocení investic, které ve svém důsledku vedly ke znehodnocení věci nebo neměly na jejím zhodnocení žádný podíl. Účelem zákonodárce však bylo něco jiného – chtěl odstranit diskvalifikaci v tom, že investice měla na rozdíl od věci, do které byla vkládána, neměnný charakter. Při odhlédnutí od kategorie zhodnocení věci by však docházelo k diskvalifikaci přesně opačné a neodůvodněně by zde bylo zvýhodněno SJM na úkor odděleného majetku jednoho z manželů.

3. Příklady vypořádání

V této části své diplomové práce se budu zabývat praktickými ukázkami výpočtu nárokovatelného podílu účastníka. S tímto způsobem výpočtu, který je soudy běžně přijímám a aplikován v řízeních o vypořádání SJM jsem se seznámil při své studentské praxi v advokátní kanceláři.

Základem pro výpočet nárokovatelného podílu účastníků je zařazení veškerých vypořádávaných položek do aktiv či pasiv SJM. Nejčastější chybou při tomto výpočtu je právě to, že namísto jednoho výpočtu se provádí výpočty ve více relacích, buď u každé jednotlivé věci se stanovuje podíl účastníka, nebo se separátně zohledňují vnosy a investice. Takovýto postup je nesprávný a vede k zavádějícím výsledkům.

Uvedme nyní správný postup při výpočtu SJM :

1. Základní přehled a aktivech a pasivech:

Je nepochybné, že před samotným výpočtem musí být vyjasněno, co představují aktiva či pasiva SJM. Toto určení nebude často nijak náročné s výjimkou zařazení investic: to jsou vždy aktiva, jde vlastně o pohledávku SJM svého druhu, a vnosu: jde vždy o pasiva.

2. Jeden výpočet, jedno zařazení:

Jak výše uvedeno, je při výpočtu nárokovatelného podílu nutno vycházet pouze z jednoho výpočtu, který je stanoven na základě zákonných kritérií upravujících SJM. Nepoužije se a to ani přiměřeně ustanovení o bezdůvodném obohacení, o vypořádání podílového spoluvlastnictví či ustanovení o vypořádání v rámci jiných majetkových společenství. Nelze tedy samostatně odečítat či přičítat zhodnocení či znehodnocení, nelze zohledňovat cenu věci ve výhradním vlastnictví apod.

3. Stav věci a ceny:

Stav věci bude vždy zjišťován ke dni zániku SJM, cena bude jako cena obvyklá zjišťována ke dni vypořádání. Závazky budou zjišťovány v zůstatkové hodnotě ke dni zániku SJM. Jejich úhrada po zániku manželství jedním z účastníků hraje roli pro přikázání tohoto závazku právě této osobě.

4. Zařazení investic a vnosů do nárokovatelného podílu

Investice se při stanovení nárokovatelného podílu vždy přičítají k aktivům toho z účastníků, na jehož majetek byly vynaloženy. Vnosy se při tomto výpočtu vždy zohlední v pasivech toho z účastníků, který je vynaložil.

Na příklady výpočtů odkazují do příloh.

4. Příklady judikatury týkající se vypořádání SJM

V této závěrečné části bych chtěl zrekapitulovat z mého pohledu nejvýznamnější a nejzajímavější judikaturu týkající se vypořádání SJM, jelikož soudní praxe je jeden z klíčových bodů nutných k polemizaci, jakým směrem se bude vývoj vypořádání SJM ubírat. Judikatura je dnes o to důležitější, jelikož s novou úpravou mohou a dle mého názoru i budou vznikat nejasnosti, které se budou muset řešit za pomoci ustálené praxe.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2001, sp. zn. 20 Cdo 931/99,
dostupný na: <http://kraken.slv.cz/20Cdo931/99>

Tento rozsudek judikoval, v jakém okamžiku lze o stavbě rozhodovat jako o věci. Pro vypořádání SJM je tato skutečnost zásadní a to z důvodu identifikace, zda stavba patří do SJM (v případě, že se věcí stala až za doby trvání manželství), nebo je ve výhradním vlastnictví jednoho z manželů a manželé do ní pouze investují (stavba se stala věcí ještě před uzavřením manželství).

V tomto rozhodnutí soud řekl, že stavba se stává věcí od toho okamžiku, v němž je stavba alespoň ve stádiu, od kterého všechny následující stavební práce směřují k dokončení takto určené věci. *„Tímto okamžikem je u nadzemních staveb stav, kdy je již jednoznačně a nezaměnitelným způsobem patrné alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží; od tohoto okamžiku, kdy se již vytvořila i vlastnická práva ke stavbě, jsou pro ně veškeré další stavební práce bezvýznamné, neboť vše, co následně ke stavbě.“*

Zároveň se Nejvyšší soud vyjádřil i zániku nadzemní stavby, tz. k situaci, kdy nadzemní stavba přestává být věcí. Logicky se bude jednat o okamžik, jenž je protikladem okamžiku vzniku, tedy okamžik, kdy již není patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2001, sp. zn. 7 Tz 120/2001 dostupné na: <http://kraken.slv.cz/7Tz120/2001>

Zde se Nejvyšší soud zabýval mimo jiné i otázkou vztahu věci v SJM a trestného činu krádeže či loupeže. Svým rozhodnutím deklaroval pravidlo, že věci patřící

oběma manželům, spadající do SJM nemohou být ukradeny či uloupeny tak, aby naplňovaly znaky uvedené ve skutkových podstatách TZ.

„věc, která je v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů není cizí věcí, která by byla způsobilým předmětem krádeže či loupeže, spáchané druhým manželem“.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009, dostupný na: <http://kraken.slv.cz/31Cdo1038/2009>

Zde se rozhodnutí rozšířeného senátu odchýlilo od dosavadní soudní praxe v tom, že deklarovalo, že: *„mimosoudní dohodu o vypořádání zaniklého společného jmění manželů lze uzavřít i po uplynutí tří let od zániku společného jmění, probíhá-li soudní řízení“*

Ač byl tento postup soudu v jasném rozporu s ustanovením §150 odst. 4 OZ 1964, své rozhodnutí odůvodnil tím, že uzavření mimosoudní dohody je: *„zachováváním právním úkonem svého druhu“*, který je možno učinit i po tříleté lhůtě, avšak pouze za podmínky, že řízení o vypořádání SJM stále probíhá. Není proto možné se dohodnout na vypořádání SJM mimosoudně po právní moci rozhodnutí o soudním vypořádání.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2011, sp. zn. 22 Cdo 4089/2008, dostupný na: <http://kraken.slv.cz/22Cdo4089/2008>

Toto rozhodnutí je důležité z hlediska oceňování nemovitosti pro účely vypořádání SJM

Jak jsem již několikrát v přechozích kapitolách zmínil, mezi okamžikem zániku SJM a jeho vypořádáním může uplynout velmi dlouhá doba, která se jistě projeví i na stavu a hodnotě nemovitosti. Důležité je tedy určit, v jakém okamžiku se hodnotí stav nemovitosti a v jakém okamžiku se daná nemovitost oceňuje. Nejvyšší soud řekl, že: *„při vypořádání společného jmění manželů je třeba vycházet z obvyklé ceny nemovitosti v daném místě v době rozhodování, avšak z jejího stavu v době zániku společného jmění manželů.“*

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2004, sp. zn. 22 Cdo 1574/2003, dostupný na <http://kraken.slv.cz/22Cdo1574/2003>

Zde Nejvyšší soud mimo jiné deklaroval rozsah investic a vnosů pro vypořádání SJM. Tehdejší úprava v OZ 1964 říkala že: *„Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.“*. Jde tedy o případy, kdy jeden manžel investuje majetek ve svém výhradním vlastnictví ve prospěch SJM, nebo kdy naopak prostředky spadající do SJM jsou použity na věc patřící jednomu z manželů do výhradního vlastnictví. Zbytková kategorie, kdy prostředky ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů jsou použity na věc ve výlučném vlastnictví manžela druhého, logicky do BSM (SJM) nespadá. *„Ze žádného zákonného ustanovení však nevyplývá, že by při vypořádání mohlo být přihlíženo k tomu, co jeden z manželů vynaložil ze svého na oddělený majetek druhého z nich“*.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2005, sp. zn. 22 Cdo 2615/2005, dostupný na: <http://kraken.slv.cz/22Cdo2615/2005>

V tomto rozhodnutí Nejvyšší soud deklaruje, na kom leží důkazní břemeno v případě určování, zda byla věc, jenž je předmětem vypořádání SJM, nabyta za doby trvání manželství, či nikoli. Nejvyšší soud se k tomu vyjádřil následovně: *„Na účastníkovi, který tvrdí, že určitá věc je ve společném jmění manželů, leží důkazní břemeno, že věc byla nabyta za trvání manželství; pokud se toto nabytí prokáže a druhý z manželů tvrdí skutečnosti, které i v takovém případě věc ze společného jmění vylučují, bude na něm důkazní břemeno ohledně těchto skutečností“*. Manžel tedy musí prokázat, že věc byla nabyta v době trvání manželství, pokud toto prokáže, důkazní břemeno se obrací a je na druhém manželi aby prokázal, že tomu tak nebylo.

Účelem této kapitoly není sjednotit do jediného oddílu veškerou judikaturu týkající se vypořádání SJM, ani shrnout veškerou judikaturu na kterou v práci odkazují. Snažím se zde pouze odkázat na několik různorodých rozhodnutí, které se mohou jevit zajímavými. Většina judikatury relevantní mojí práci byla už uvedena u konkrétních témat, jichž se týkala.

Závěrečné shrnutí

Smyslem mé práce bylo jednak provést srovnání současné právní úpravy SJM s úpravou předchozí, jednak poukázat na největší změny provedené novelou občanského zákoníku a předpoklady jejich aplikace v praxi. Snažil jsem se tak upozornit na problémy způsobené tím, že standardní praxe včetně judikatury doznala novelou OZ značných změn, aniž by však v mnoha případech existoval jasný způsob jejich výkladu. To se týká zejména otázky valorizace vnosů a investic, ale například i otázky věci obvyklého vybavení domácnosti apod. Snažil jsem se tedy poskytnout ve své práci základní obraz vypořádání SJM, který lze v případě SJM považovat za ustálený a bez větších rozdílů aplikovaných v dlouholeté soudní praxi. SJM bylo možné považovat za natolik ustálený právní institut, že veškeré změny od roku 1964 byly realizovány v určitém navazujícím a doplňujícím kontextu, bez ohledu na to, že byl do určité míry poznamenán společenskými změnami. Základ úpravy však zůstával stejný. Stejně tak judikatura, ať se již týkala původního BSM či následně SJM byla do velké míry totožná, navazovala na sebe. To je konec konců patrné i z toho, že ještě v nedávných komentářích k OZ se objevovaly právní věty rozhodnutí soudů ze sedmdesátých let. Společné jmění manželů je majetkový institut, jedná se o manželské majetkové právo, které musí být již ze své podstaty jasné a srozumitelné a zejména zažité. Tak tomu také při úpravě SJM dle předchozí právní úpravy bylo a účastník vstupující do sporu o jeho vypořádání se pohyboval ve standardním právním prostředí. Jestliže však v tomto zaběhnutém systému dojde ke změnám, je třeba se pozastavit nad tím, zda jsou tyto změny ku prospěchu či nikoliv. Základním měřítkem této prospěšnosti je podle mého názoru zejména otázka posílení či oslabení právní jistoty účastníků. Domnívám se, že novela OZ k tomuto záměru přispěla kladně pouze v případech, kdy do zákonného znění přijala závěry předchozí praxe. Tak tomu je například u promlčení mezi manželi, zavedení pojmu zisk, úprava dluhů náležejících do SJM, darování do SJM, ochrana věřitelů apod. Naopak v případech, kdy se novela snažila o samostatnou úpravu, která není podpořena dosavadní judikaturou a je často i v rozporu s ní (obvyklé vybavení domácnosti, obchodní podíl a zejména valorizace vnosů a investic) je právní jistota účastníků vypořádání ohrožena, jak konec konců demonstruji v závěru své práce na jednotlivých případech vypořádání.

Za hlavní cíl své práce tedy považuji vedle komplexního přehledu způsobu vypořádání podle předchozích úprav a úpravy společné i to, že se snažím poukázat na problémy právní úpravy provedené novelou OZ a ve spojení se současnou judikaturou, kterou v diplomové práci v hojně míře cituji, naznačit možnosti, kterými se může právní praxe stran vypořádání SJM ubírat.

V jednotlivostech je třeba k základním částem práce uvést:

První část práce byla zaměřena na historii majetkových společenství manželů s důrazem na změny ve vývoji. Ač se moje práce zabývá hlavně právní úpravou stávající, přehled změn v historii našeho právního řádu je nezbytnou součástí popisu manželského majetkového institutu. Bez historického průřezu a stručného shrnutí vývoje a změn nelze poukázat na základní rysy, ze kterých úprava toto majetkové společenství vychází ani odhadovat, jakým směrem se bude další vývoj úpravy SJM ubírat. Čím byla předchozí právní úprava časově blíže té dnešní, tím bylo nutnější se u í více zastavit a rozebrat ji podrobněji. Majetkovým společenstvím manželů podle ZoPR jsem se zabíral jen okrajově, jelikož je tato úprava majetkového společenství jak obsahově tak časově současné úpravě vzdálená. BSM bylo nutno rozebrat podrobněji, jelikož, jak je z této práce patrné, za dobu své účinnosti zaznamenala fundamentální změny. BSM pak volně přešlo do institutu nového názvem, avšak obsahově téměř totožného společného jmění manželů.

Druhá kapitola obecné části definuje nejdůležitější pojmy ve vztahu k vypořádání SJM. Uvedené a rozebírané pojmy byly vybrány jak kvůli své četnosti využití ve vypořádání, tak proto, že byly novou úpravou do značné míry pozměněny. V této části definuji i pojem “nárokovatelný podíl“, jenž není pojmem ze zákona, bylo tedy nutné pro další postup v práci uvést, co pojem pro účel této práce vyjadřuje.

Po uvedení vypořádání do historického kontextu a vysvětlení pojmů v první části, přechází práce do zvláštní části, kterou považuji za meritum celé diplomové práce. V této kapitole bylo nejprve mým cílem shrnout nejdůležitější fakta relevantní pro vypořádání společného jmění manželů a zhodnotit změny, které nová právní úprava přinesla. V této části se proto snažím přinést výčet těch nejvýznamnějších změn týkajících se úpravy SJM s akcentem na úpravu jeho vypořádání. K těmto změnám připojuji v některých případech své vlastní hodnocení a zamýšlím se nad předpoklady jejich apli-

kaci v praxi zejména tím, zda přispějí kladně ke změně právního prostředí či nikoliv. Obecně lze tvrdit, že s většinou změn a směrem, kterým se zákonná úprava SJM ubírá, souhlasím. Výjimkou je ovšem novinka v podobě valorizace investic a vnosů, kterou se zabývám podrobněji. Nebrojím přitom proti samotnému faktu valorizace, ten je jistě možný a prospěšný. Poukazuji však na to, že současná právní úprava jeho stanovení je tak neurčitá, že může mít při nesprávné aplikaci pro účastníky závažné důsledky. Přechod k stávající úpravě a výkladu norem, týkajících se valorizace investic, mi přijde nesystematický a v určitých případech může vést až k absurdním závěrům.

Přehled hlavních změn v úpravě SJM v této předchozí části zvláštní části jsem dále doplnil o příklady, které mi byly dostupné díky praxi v advokátní kanceláři. Tato část má sloužit k praktickému pochopení problematiky vypořádání SJM. Příklady jsem vybral i s přihlédnutím k tomu, jak na nich bylo možné demonstrovat fakta, kterými se ve své práci zabývám. Uvedl jsem zde i příklad rozdílu vyčíslení podobného nároku jakým jsou investice při vypořádání podílového spoluvlastnictví, na kterém lze demonstrovat nesystemovost současné úpravy valorizace investic v SJM.

Práci jsem zakončil výběrem judikatury týkající se úpravy SJM a vypořádání SJM. Judikáty byly vybrány s přihlédnutím k jejich důležitosti pro vývoj SJM a pro jejich zajímavost. Není účelem mé práce, abych v ní shromáždil veškerou judikaturu týkající se společného jmění manželů. Na druhou stranu v situaci, kterou jsem již výše uvedl, to jest v situaci, kdy tento majetkový institut musí vykazovat nejvyšší míru právní jistoty, prezentuji touto demonstrací jednotlivých soudních rozhodnutí stálost a rozsáhlost soudní praxe. Domnívám se totiž, že jakákoliv změna úpravy SJM, která nemá oporu v právní praxi je společensky neodůvodněná a ve svém důsledku bude přinášet značné výkladové problémy i tím pádem i právní nejistotu účastníků.

Na úplný závěr své diplomové práce považuji za náležité uvést i to, že řada mých závěrů v ní uvedených může být polemická a může se odlišovat od názorů tvůrců novely OZ i od názorů publikovaných v komentářích k novele. Svými kritickými připomínkami jsem se však nijak nesnažil hodnotit práci a záměry autorů zákona či komentářů, které mne k některým polemickým ustanovením zákona dovedly. Práce na občanském kodexu zahrnující tak rozsáhlé změny je téměř nadlidským úkolem. Na druhé straně se domnívám, že občanský zákoník musí být ze své podstaty občansky srozu-

mitelný a musí občanům poskytovat dostatek právní jistoty při realizaci jejich právních vztahů. Jestliže pak navíc úprava zákonného režimu SJM platí přímo ze zákona a bez dalšího se do ní vstupuje již samotným faktem uzavřením manželství, musím v zákoně hledat a najít celou řadu odpovědí týkající se mého právního postavení. Obávám se, že v některých případech nebylo při přípravě novely OZ toto hledisko zcela respektováno a zejména v případě obvyklého vybavení domácnosti či valorizace investic a vnosů se podle mého mínění dočkáme v dohledné době zpřesnění stávající úpravy či její úplné nahrazení úpravou novou.

Pokud se mi tedy demonstrací kontextu staré a nové úpravy SJM podařilo poukázat na možné problémy její realizace v současné praxi, mohu považovat cíl, který jsem si při zadání tématu své práce vytkl, do velké míry za splněný. Jedná se však pouze o mé subjektivní hodnocení vyčerpání zvoleného zadání a tímto svým závěrem nijak nepředjímám hodnocení kvality své práce, která může být samozřejmě poplatná nedostatku mé právní praxe a tím pádem i do určité míry zkreslenému pohledu na praktickou aplikaci jednotlivých ustanovení.

Seznam zkratk

BSM	–	bezpodílové spoluvlastnictví manželů
OSŘ	–	zákon č. 99/1963 (Občanský soudní řád)
OZ	–	zákon č. 89/2012 Sb. (Občanský zákoník - nový)
OZ 1964	–	zákon č. 40/1964 Sb. (Občanský zákoník)
SJM	–	společné jmění manželů
ZoPR	–	zákon č. 265/1949 Sb. (Zákon o právu rodinném)
ZSMS	–	zákonné majetkové společenství manželů

Seznam literatury

Učebnice a články:

Bičovský, J, Holub, M, Občanský zákoník a předpisy související I., 3. přepracované vydání, PANORAMA Praha, 1984

Dvořák, J, Spáčil, J, Společné jmění manželů v teorii a judikatuře 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI a. s., 2007

Dvořák, J, Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI Publishing, 2004

Cehlová, Eva, Trutnová, Jana. Historie, současnost a budoucnost institutu společného jmění manželů. AD NOTAM, 2006, č. 2

Češka, Z, Kabát, J, Ondřej, J, Švestka, J, Občanský zákoník, komentář, 1. svazek, Panorama, 1987

Hašek, J, Kazda, P, Bulletin advokacie 2006, č. 5

Holub, M, Pokorný, M, Bičovský, J, Společné jmění manželů, Linde 2000 a. s.

Hrušáková, M., Z., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9

Jehlička, O, Švestka, J, Škvárová, M, a kol., Občanský zákoník Komentář, 9. vydání, C. H. BECK., 2004

Králík, M.: Věcná práva podle starého a nového občanského zákoníku. Uplatňování nároků a rozhodování o nich (procesní a hmotněprávní souvislosti). 2. podstatně doplněné a rozšířené vydání. Praha: Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-96-0

Kratochvíl, Zdeněk. 45147. Nevyvratitelná právní domněnka při zániku SJM.

In: *Epravo.cz* [online]. Praha: epravo.cz, 2006 [cit. 2016-06-21]. Dostupné z:

<http://www.epravo.cz/top/clanky/nevyvratitelna-pravni-domnenka-pri-zaniku-sjm-45147.html>

Kratochvíl. Z, a kol., Nové občanské právo, Praha: Orbis, 1965

Občanské právo hmotné. 1. díl. Praha Codex, 1997

Švestka. J, Dvořák. J, Fiala. Zuklínová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II, Praha: Wolters Kluwer a. s., 2014,

Zuklínová, M. Psutka, J., Spoluvlastnictví a společné jmění manželů, Linde Praha a. s., 2012,

Judikatura:

Nález Ústavního soudu ze dne 22. září 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2005, sp. zn. 22 Cdo 1781/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2003, sp. zn. 22 Cdo 1283/2003

Rozsudek ze dne 3. května 2011, sp. zn. 22 Cdo 141/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 8. 2008, sp. zn. 22 Cdo 3174/

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 22 Cdo 1128/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. července 2004, veden pod sp. zn. 22 Cdo 700/2004

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2000, sp. zn. 30 Cdo 1803/200

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 7. prosince 1999, sp. zn. 2 Cdon 2060/97

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2000, sp. zn. 22 Cdo 2474/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2000, sp. zn. 22 Cdo 2655/98

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. září 2014, sp. zn. 22 Cdo 367/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2012, sp. zn. 3708/2010

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2013, sp. zn. 30 Cdo 1719/2013

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2007, sp. zn. 22 Cdo 20/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2001, sp. zn. 20 Cdo 931/99,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. března 2011, sp. zn. 31 Cdo 1038/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2011, sp. zn. 22 Cdo 4089/2008

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2004, sp. zn. 22 Cdo 1574/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2005, sp. zn. 22 Cdo 2615/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2001, sp. zn. 7 Tz 120/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2004, sp. zn. 28 Cdo 705/2004

Zákony:

Zákon č. 89/2012 Sb. (Občanský zákoník)

Zákon č. 40/1964 Sb. (Občanský zákoník)

Zákon č. 265/1949 Sb. (Zákon o právu rodinném)

Zákon č. 99/1963 (Občanský soudní řád)

Zákon č. 256/2013 Sb. (Zákon o zápisech vlastnických a jiných práv k nemovitostem)

Zákon č. 94/1963 Sb (Zákon o rodině)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Příklad 1 (vnos redukován, bez investic).....	61
Příloha č. 2: Příklad 2 (vnos redukován, investice valorizovány bez přihlídnutí k zásluhovosti)	63
Příloha č. 3: příklad 3 (valorizace investic v relaci se zhodnocením věci)	65

Přílohy

Příloha č. 1: Příklad 1 (vnos redukován, bez investic)

Aktiva:	
1. nemovitosti v ceně	10,000.000,-Kč
2. os. automobil v ceně (pořizovací cena automobilu 3,000.000 Kč)	2,000.000,-Kč
3. pohledávka za rodiči klientky z titulu nároku na bezdůvodné obohacení (přestavba jejich domu) za účelem bydlení účastníků v deklarované výši 5 milionů Kč, dle znalce vyjádřeno zhodnocení věci částkou	2,000.000,-Kč
Aktiva celkem	14,000.000,-Kč

Pasiva:	
1. hypoteční úvěr	2,000.000,-Kč
2. vnos protistrany na pořízení os. automobilu v pův. výši 1,5 mil Kč, nyní po redukcii	1.000.000,-Kč
Pasiva celkem	3,000.000,-Kč

Rozdíl mezi aktivy a pasivy	11,000.000,-Kč
Nárokovatelný podíl účastníka	5,500.000,-Kč

Vypořádání:

	Klientka	Protistrana
Aktiva:		
• nemovitosti	10,000.000,-Kč	
• os. automobil		2,000.000,-Kč
• pohledávka	2,000.000,-Kč	
Celkem aktiva:	12,000.000,-Kč	2,000.000,-Kč
Pasiva		
• hypoteční úvěr	2,000.000,-Kč	
• vnos		1,000.000,-Kč
Celkem pasiva:	2,000.000,-Kč	1.000.000,-Kč
Čistá hodnota:	10,000.000,-Kč	1,000.000,-Kč
Zákonný nárok:	5,500.000,-Kč	5,500.000,-Kč
Vypořádací podíl:	- 4,500.000,-Kč	+ 4,500.000,-Kč

Na úplné vypořádání vyplatí klientka ve prospěch protistrany vypořádací podíl ve výši 4,5 milionu Kč, tj. u klientky bude tato částka odečtena a u protistrany přičtena. Tím dojde k vyrovnání zákonných nároků:

10 mil. - 4,5 mil rovná se 5,5 milionu Kč 1 mil. + 4,5 mil. je 5,5 mil.

V tomto případě byl tedy uplatněn princip parity podílů, vnos byl redukován, investice nebyly předmětem vypořádání.

Příloha č. 2: Příklad 2 (vnos redukován, investice valorizovány bez přihlednutí k zásluhovosti)

Aktiva:	
1. nemovitosti v ceně	10,000.000,-Kč
2. os. automobil v ceně (pořizovací cena 3,000.000,-Kč)	2,000.000,-Kč
3. Valorizovaná investice ze společného na oddělený majetek klientky spočívající v nevýznamných zahradních úpravách pozemku, nátěru okapů, sadba dřevin –ocenění tohoto nákladu v ceně ke dni jejich vynaložení a současné obvyklé ceně je stejné. (100.000 Kč) Valorizace je dle dikce zákona desetinásobek.	1,000.000,-Kč
Aktiva celkem	13,000.000,-Kč
Cena nemovitosti v odděleném vlastnictví klientky ke dni vynaložení investic: 1 milion Kč, k datu vypořádání SJM je 10 milionů Kč.	
Pasiva:	
1. hypoteční úvěr	2,000.000,-Kč
2. vnos protistrany na pořízení os automobilu v původní výši 1,500.000,-Kč nyní po redukcii	1.000.000,-Kč
Pasiva celkem	3,000.000,-Kč
Rozdíl mezi aktivy a pasivy	10,000.000,-Kč
Nárokovatelný podíl účastníka	5,000.000,-Kč

Vypořádání:

	Klientka	Protistrana
Aktiva:		
• nemovitosti	10,000.000,-Kč	
• os. automobil		2,000.000,-Kč
• investice	1,000.000,-Kč	
Celkem aktiva:	11,000.000,-Kč	2,000.000,-Kč
Pasiva		
• hypoteční úvěr	2,000.000,-Kč	
• vnos		1,000.000,-Kč
Celkem pasiva:	2,000.000,-Kč	1.000.000,-Kč
Čistá hodnota:	9,000.000,-Kč	1,000.000,-Kč
Zákonný nárok:	5,000.000,-Kč	5,000.000,-Kč
Vypořádací podíl:	- 4,000.000,-Kč	+ 4,000.000,-Kč

Příloha č. 3: příklad 3 (valorizace investic v relaci se zhodnocením věci)

Nyní se pokusím namodelovat příklad vypořádání, který bude v případě investic vycházet ze zásady relevantnosti vztahu investice a zhodnocení nemovitosti, tedy principu zásluhovosti.

Aktiva:	
1. nemovitosti v ceně	10,000.000,-Kč
2. os. automobil v ceně (pořizovací cena 3,000.000,-Kč)	2,000.000,-Kč
3. investice ze společného na oddělený majetek klientky spočívající v nevýznamných zahradních úpravách pozemku a stavby ve výlučném vlastnictví klientky, nátěru okapů , sadba dřevin –ocenění tohoto nákladu v ceně ke dni jejich vynaložení a současné obvyklé ceně je stejné.	100.000,-Kč
Aktiva celkem	12,100.000,-Kč
Cena nemovitosti ku dni provedení investic : 1 milion Kč, ku dni vypořádání SJM : 10 milionů Kč.	
S ohledem na skutečnost, že tyto investice nepřinesly žádné zhodnocení nemovitostí v odděleném vlastnictví, bude pro výpočet nárokovatelného podílu účastníka kalkulováno s částkou odpovídající skutečné výši investic, tj. 100.000,-Kč	
Pasiva:	
1. hypoteční úvěr	2,000.000,-Kč
2. vnos protistrany na pořízení os automobilu v původní výši 1,500.000,-Kč nyní po redukcí	1.000.000,-Kč
Pasiva celkem	3,000.000,-Kč
Rozdíl mezi aktivy a pasivy	9,100.000,-Kč
Nárokovatelný podíl účastníka	4,550.000,-Kč

Vypořádání:

	Klientka	Protistrana
Aktiva:		
• nemovitosti	10,000.000,-Kč	
• os. automobil		2,000.000,-Kč
• investice	100.000,-Kč	
Celkem aktiva:	10,100.000,-Kč	2,000.000,-Kč
Pasiva		
• hypoteční úvěr	2,000.000,-Kč	
• vnos		1,000.000,-Kč
Celkem pasiva:	2,000.000,-Kč	1.000.000,-Kč
Čistá hodnota:	8,100.000,-Kč	1,000.000,-Kč
Zákonný nárok:	4,550.000,-Kč	4,550.000,-Kč
Vypořádací podíl:	- 3,550.000,-Kč	+ 3,550.000,-Kč

Z porovnání příkladu č. 2 a 3 vyplývá, že pouze odlišným posouzením způsobu valorizace investic bez jakékoliv změny skutkového stavu může být klientka poškozena o částku 450.000,-Kč. To vše za situace, kdy investice vynaložené z prostředků SJM na oddělený majetek klientky neměly jakýkoliv vliv na zvýšení obvyklé ceny těchto nemovitostí, a to dokonce i v situaci, kdy se o zvýšení ceny zasloužila výhradně vaše klientka (např. dalšími investicemi ze svých vlastních prostředků mimo SJM)

Pro úplnost mé práce uvedu ještě na tomto místě příklad přístupu při kompenzaci vložených investic v rámci vypořádání podílového spoluvlastnictví, které jsou úpravě společného jmění manželů nejbližší:

§1136 písm. a) OZ: spoluvlastník vynaložil na společnou věc náklad v zájmu ostatních spoluvlastníků, bez jejich vyrozumění a souhlasu.

Nárok investujícího by byl v tomto případě stanoven způsobem uvedeným v §1136 písm. a) OZ, tj. jako poměrná část náhrady v rozsahu zhodnocení věci (jednalo-li se o náklad, který byl spolu-vlastníkům k prospěchu). Výše zhodnocení by v rámci soudního řízení zřejmě určena znaleckým posudkem, který by musel odpovědět na

otázku, jakou měrou se vložené prostředky podílely na zvýšení obvyklé, tj. tržní ceny nemovitosti. V tomto případě je tedy dána již zákonem jasná příčinná souvislost mezi vynaloženým nákladem a jeho zhodnocujícím významem pro cenu nemovitosti. V případě, pokud by ke zvýšení ceny nemovitosti došlo z jiných důvodů než důvodů zhodnocení, neměly by tyto skutečnosti na vynaložené investice vliv. Pokud budeme vycházet z toho, že v případě SJM není valorizace investic vztahem ke zhodnocení věci podmíněna, hrozí každému účastníkovi vypořádání SJM, který nerespektoval lhůtu dle §742 OZ, že se najednou ocitne ve zcela jiném režimu vypořádání, ve kterém budou tytéž nároky (investice) hodnoceny a vyčíslovány jiným způsobem.

Resumé

Práce se zabývá otázkami majetkových společenství manželů s důrazem na jeho vypořádání. Cílem bylo uceleně shrnout právní vývoj majetkových režimů mezi manželi od zákonného majetkového společenství manželů dle zákona č. 265/1949 Sb. po současnou úpravu, kterou jsem podrobil důkladnější analýze a hodnocení v kontextu k úpravě předchozí i jiným platným právním institutům, jimž je vypořádání společného jmění manželů nejpodobnější.

První kapitola obecné části práce je stručný přehled předchozí úpravy majetkových režimů mezi manželi, zaměřující se na 3 konkrétní otázky, a to rozsah majetkového společenství, možnost úpravy rozsahu majetkového společenství manželů a vypořádání majetkového společenství. V druhé kapitole obecné části vykládám nejdůležitější pojmy relevantní vypořádání společného jmění manželů.

Zvláštní část je těžištěm mé práce. Tuto část uvozují stručným přehledem zásadních změn, kde bodovitě vyjmenovávám změny týkající se vypořádání společného jmění manželů, které Občanský zákoník 2014 přinesl. V oddíle zabývám se rozsahem SJM nejprve zdůrazňuji změny v rozsahu společného jmění manželů a pak se zabývám těmi nejdůležitějšími, majícími vliv na rozsah společného jmění manželů, jmenovitě pak změny týkající se daru a užitím slova “zisk“. Oddíl nazvaný vypořádání společného jmění manželů se pak konkrétně věnuje stávající úpravě vypořádání. Důraz je zde kladen především na velikost podílu na vypořádání a dále na nejzásadnější novinku zavedenou Občanským zákoníkem 2014, valorizací vnosů a investic. Tuto nesystémovou změnu podrobuji porovnání s podobnými instituty občanského práva a kritizuji při modelaci absurdních situací. Práce je doplněna o příklady výpočtů nárokovatelných podílů při vypořádání společného jmění, na kterých se snažím materií vysvětlit v praxi a zároveň prokázat svá tvrzení týkající se diskutabilní úpravy valorizace vnosů a investic. Závěr práce obsahuje průřezovou judikaturu, která osvětluje zajímavé a důležité otázky týkající se vypořádání společného jmění manželů.

Abstract

This thesis deals with issues concerning community property of spouses with a special regard to its settlement. The objective of the thesis is to summarize the development of property regimes between spouses starting from community property up to the current legislation, that has been subjected to a detailed analysis and evaluated in the context of the previous regulation as well as other valid legal institutes, which are of matters similiar to those of community property settlement.

The first chapter of the general part of the thesis provides a brief summary of previous regulation of matrimonial property regimes and focusing on three principal questions, namely the extent of community property of spouses, the possibility to adjust the extent of community property of spouses and the settlement of community property. The second chapter covers the principal concepts that are relevant to the settlement of community property of spouses.

The key part of thesis begins with a summary of fundamental changes, concerning the community property settlement, that were established by the new Civil Code in 2014. The chapter dealing with the extent of community property of spouses first emphasizes the changes of the extent of community property, and then concentrates on the most important ones, that have influence on the extent itself, and in particular on the ones concerning donation and the use of word “profit“. The part named the settlement of community property is dedicated to the current regulation of settlement. It primarily focuses on the size of the share of the settlement and also examines the most important innovation adopted by the new Civil Code: valorisation of the investments. This change is subjected to comparison to similiar institutes of the civil law and criticized by modelling of absurd situations. The thesis is supplemented by examples of calculations, that help to explain the issue in practice and demonstrate the assertions about the disputable regulation of valorisation of the investments. The conclusion of this thesis includes sectional judicial decisions, that clarify interesting and important issues concerning the settlement of community property of spouses.

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Settlement of community property of spouses under current legal regulation

Klíčová slova

společné jmění manželů

vypořádání

Občanský zákoník

Key Words

community property of spouses

settlement

Civil Code